

KİLİS VE HATAY AĞIZLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Jale ÖZTÜRK

Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ozturkj@mku.edu.tr

Özet

Son zamanlarda Türklük bilimi alanında yapılan araştırmalarda karşılaştırmalı çalışmalar dikkati çekmektedir. Özellikle de lehçeler arasında eşdeğerlik ve yalancı eşdeğerlik üzerine çalışmalar yapılmıştır. Türkçenin karanlıkta kalan özelliklerini saklayan bir hazine değerinde olan Anadolu ağızları arasında yapılacak bu türden karşılaştırmalı çalışmaların da Türklük bilimine çok yararlı olacağı düşüncesiyle bu makalede Kilis ve Hatay ağızları karşılaştırılmıştır. Hatay ağızı ve Kilis ağızı arasında ses ve şekil bilgisi açısından benzer noktalar tespit edilmiş, ayrıca iki ağızdaki kelimeler eş değerlik ve yalancı eşdeğerlik açısından karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada Kilis Ağızı için Kilis Masalları (Doğramacıoğlu, 2002) ve Kilis Ağızı (Elhan, 2004) adlı araştırmalar; Hatay ağızı için Antakya Ağızı Sözlüğü (Nakip, 2004), Hatay Ağızı (Öztürk, 2009a) adlı araştırmalar temel alınmış, ayrıca Hatay ağızı için kaynak kişilerden yapılan araştırmalardan yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda iki ağızın tarihten gelen yakınlıklarını halen devam ettirmekte oldukları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Hatay, Kilis, ses bilgisi, şekil bilgisi, yalancı eş değerlik.

COMPARISON OF KİLİS AND HATAY ACCENTS

Abstract

In the studies conducted in recent years in the field of Turcology, have comparative studies been attracting attention. In particular, studies based on equivalence and false equivalence among dialects have been carried out. Kilis and Hatay accents have been compared in this study as it is thought that such kind of comparative studies - to be conducted among Anatolian accents – would be really useful for Turcology. Similar points have been found out between Hatay and Kilis accents in view of phone and form; furthermore, the words in the two accents have been compared in terms of equivalence and false equivalence. In this study, the studies named “Kilis Masalları (Doğramacıoğlu, 2002)” and “Kilis Ağızı (Elhan, 2004)” for Kilis accent, and the studies named “Antakya Ağızı Sözlüğü (Nakip,2004)” and “Hatay Ağızı (Öztürk,2009a)” for Hatay accent have been based, additionally the studies conducted with the source people have been benefitted for Hatay accent. As a result of the study, it has been revealed that two accents are still maintaining their familiarity which comes from the history.

Key Words: Hatay, Kilis, phonetics, morphology, false equivalence.

Giriş

Türkler çok değişik kollar halinde yüzyıllardır çok geniş coğrafyalara yayılmışlardır ve bunun sonucunda günümüzde yirminin üzerinde Türk yazı dili ortaya çıkmıştır. Türklük bilimi alanında yapılan araştırmalarda lehçeler arası karşılaştırmalar önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle de lehçeler arasında eşdeğerlik ve yalancı eşdeğerlik üzerine yapılan çalışmalar çok dikkat çekicidir. Ancak bu karşılaştırmalı çalışmalar yalnızca lehçelerle sınırlı kalmamalıdır. Ağız-lehçe, ağız-ağız şeklinde yapılacak karşılaştırmalı çalışmalarla Türkçenin etimolojik, fonetik, morfolojik, semantik ve sentaks özellikleri ile ilgili çok değerli bilgilere ulaşılabileceği muhakkaktır. Nitekim bu konuda şimdiye kadar yapılan çalışmalar bu durumun göstergesidir (Güneş, 2012; 20-44). Anadolu ağızları arasında yapılacak bu türden karşılaştırmalı çalışmaların da Türklük bilimine çok yararlı olacağı düşüncesiyle tarihsel ve kültürel yakınlıkları olan Kilis ve Hatay ağızları karşılaştırılmıştır.

Hatay ve Kilis'in tarihsel yakınlıkları özellikle Memlûkler döneminde başlar.1250-1516 yılları arasında 266 yıl Kilis'i yönetimlerinde tutan (Arslan, 2010;345-356) Memlûklerin Antakya'yı fethi ise 1268 yılında gerçekleşmiştir (Gökhan, 2010; 1-26). Memlûkler zamanında Kilis ve Antakya Oğuz boylarından oluşmaktaydı (Arslan, 2010;345-356, Gökhan,2010; 1-26). Memlûkler Antakya, Antep ve Birecik gibi yerleri fethettikten sonra Suriye'nin kuzeyinde olan bu bölgeleri hem Moğollara karşı hem de onların müttefiki olan Klikya Ermenilerine karşı koruyabilmek amacıyla, Moğol istilası önünden kaçıp kendilerine sığınan Türkmenleri Halep'ten başlayarak Antakya da dâhil olmak üzere Amanosların doğusundan Elbistan'a kadar uzanan bölgelere yerleştirmişlerdi. Bu Türkmenler Oğuzların Bozok koluna mensup Bayat, Avşar, ve Beydilli boylarıydı (Gündüz, A. ve Kaya,S.,2011;39-81). Yavuz Sultan Selim'in 1516'da Halep, Antakya, Malatya, Darend, Divriği, Ayntab, Sis, Adana, Tarsus, Hama, Humus gibi Halep'e bağlı 30 kaleyi Osmanlı topraklarına katmasıyla (Tekin, 2000; 11) bölgede 400 yıl sürecek Osmanlı hâkimiyeti başlamıştır. Tarihlerindeki bu benzerlikler Hatay ve Kilis kültüründe ortak özelliklerin görülmesine sebep olmuştur. Bu kültürel benzerlikler gelenek- göreneklerde, yemek kültüründe ve özellikle de konuşma dillerinde kendini göstermektedir.

Şimdiki zaman ekinde /o/ ünlüsünün korunması, -lcl / -UcU gelecek zaman eki, vasıta işlevli +DAn ekinin kullanılması, ön seste k-/k- > g-/ğ- ve t- > d- değişimlerinin sistemli olmayışları, gibi edatının kimi/kimin şekillerinin kullanılması, ben ve sen zamirlerinin yönelmeli şeklinde kök değişikliğinin olmayışı, dönüşlülük zamiri kendi'nin işaret zamiri olarak kullanılması; tam eş değerlik gösteren kelimeler gibi her iki ağızda dikkati çeken benzer noktalardandır. Bu makalede Hatay ağızı ve Kilis ağızı arasında ses ve şekil bilgisi açısından benzer noktalar tespit edilmiş, ayrıca iki ağızdaki kelimeler eşdeğerlik ve yalancı eşdeğerlik açısından karşılaştırılmıştır.

1.Hatay Ağızı ve Kilis Ağızında Ses Bilgisi Açısından Ortak Özellikler:

Ses bilgisi bölümünde her iki ağızda ortak noktalara yer verilmiş olup farklılık gösteren özelliklere, makale sınırlarını aşmamak için, yer verilmemiştir.

1.1.Ünlülerde Meydana Gelen Değişimler

1.1.1.Ünlü Kalınlaşması

1.1.1.1.Kalınlık-İncelik Uyumu Etkisi İle İlerleyici Benzeşme:

Birçok Anadolu ağzında olduğu gibi Hatay ağzı ve Kilis ağzında da kalınlık- incelik uyumu etkisi ile alıntı kelimelerde özellikle ilerleyici benzeşme şeklinde ünlü kalınlaşması örneklerine sıkça rastlanmaktadır.

1.1.1.1.1. e > a

Taranan kaynaklarda en fazla e > a şeklinde ünlü kalınlaşması örneği tespit edilmiştir.

rahmet (a.) > TTÖD rahmet > K/H *rahmatlık* (KA/AA)

hâne (f.) > TTÖD hane > K/H *hana* (KA/AA)

esvâb (a.) > TTÖD - > K/H *asbap* (KA/AA)

bağçe (f.) > TTÖD bahçe > K/H *bahça* (KA/AA)

câhil (a.) > TTÖD cahil > K/H *cahal* (KA/AA)

çâre (f.) > TTÖD çare > K/H *çara* (KA/AA)

haber (a.) > TTÖD haber > K/H *hâbar* (KA/AA)

işâret (a.) > TTÖD > işaret > K/H *işârat* (KA/AA)

harâbe (a.) > TTÖD harabe > K/H *harâba* (KA/AA)

1.1.1.1.2. i > ı

Taranan kaynaklarda i > ı şeklinde ünlü kalınlaşması örneği e > a kadar fazla değildir.

dâ'im (a.) > TTÖD dâ'im > K/H *dayım* (KA/AA)

fâ'iz (a.) > TTÖD fâ'iz > K/H *fayız* (KA/AA)

1.1.1.2. Kalınlık-İncelik uyumu etkisi ile gerileyici-ilerleyici benzeşme:

Her iki ağızda ortak kelimelerde görülen benzeşme sonucunda meydana gelen ünlü kalınlaşması örneklerinde de orta hecedeki kalın ünlü baştaki ve sondaki hecenin ince ünlülerini kendisine benzetmiştir. Az sayıda örnekte bu durum tespit edilmiştir.

e-a-e > a-a-a

emânet (a.) > TTÖD emânet K/H > *amânat* (KA /KK1)

berâber (f.) > TTÖD berâber > K/H *barâbar* (KA/KK3)

1.1.1.3. Ünlü-ünsüz uyumu etkisi ile meydana gelen ünlü kalınlaşmaları:

ibrik (a. [ايريق](#)) > *ıbrık* (KA/KK4)

bu kelimedeki ünlü kalınlaşmasının sebebi Türkçedeki ünlü-ünsüz uyumudur. Arka damak ünsüzü olan (ق) ünsüzü, ön ünlü olan /i/ ünlüsünü /ı/ arka ünlüsüne dönüştürmüştür.

1.1.1.4. Sebebi bilinmeyen ünlü kalınlaşmaları:

Her iki ağızda daha çok alıntı kelimelerde tespit edilmiştir:

1.1.1.4.1. i-e > i-a

billet (fr.) > bilet (TTÖD) > bilat (KA/ AA)

1.1.1.4.2. -e-i- > -i-i-> -ı-ı-

cerid (a.) > cirit (TTÖD) > cırıt (KA/AA)

1.1.1.4.3. -ö-e- > -o-a-

nöbet > *lobat* (KA/AA)

1.1.1.5. Asli kalın ünlüsünü koruyan kelimeler:

Ölçünlü dilde ince ünlülü olan *hangi, hani* kelimeleri ET'deki asli kalın ünlülerini korumaktadır.

ET *kanı* < **ka+n+yu*

kanı < * *ka +n+gı* (Gülensoy, 2007)

kanı (KA/AA)

ET *kanı* > *kanı* > *kanı*

kanı < * *ka+n+gı* (Gülensoy, 2007)

kanı (KA/AA)

Arapça *hizmet* kelimesi de asli kalın ünlüsünü korumaktadır.

hizmet (a.) > (TTÖD) *hizmet* > *hizmet+çi* (KM/37; AA)

1.1.2. Ünlü İncelmesi:

1.1.2.1. Kalınlık-incecik uyumu etkisi ile ilerleyici benzeşme:

İlk hecedeki ince ünlünün etkisi ile sonraki hece/heceler kalın ünlü/ünlülerinin incelmeye şeklinde meydana gelen bu ses olayı, her iki ağızda da daha çok alıntı kelimelerde görülmektedir.

1.1.2.1.1. Türkçe kökenli kelimelerde

i-a > i-e

Türkçe kökenli birleşik bir kelime bu durum tespit edilmiştir.

bir+az > TTÖD *biraz* > K/H *birez* (KA/AA)

1.1.2.1.2. Alıntı kelimelerde

1.1.2.1.2.1. i-a > i-e

fi'at (a.) > TTÖD *fiyat* > K/H *fiyet* (KA/AA)

1.1.2.1.2.2. i-a-e > e-a-e > i-e-e

cināze (a.) > TTÖD *cenāze* > K/H *cineze* (KA/KK4)

1.1.2.1.2.3. -ü-u- > -ü-ü-

nüfus (a.) > TTÖD *nüfus* > K/H *nüfüs* (KA/AA)

1.1.2.2. İnceltici özelliğe sahip ünsüzler etkisi ile inceltme:

1.1.2.2.1. -y- ünsüzü yanında:

1.1.2.2.1.1. -a-ı- > -a-i-

ayrı gayrı > *ayrı kayrı* (KA/AA)

1.1.2.2.1.2. -a-ı- > -ə-ı- > -ə-

kayırmak > *kəyirmek* (KA/AA)

kayış > *kəyiş* (KA/AA)

1.1.2.2.1.3. -a -a -a- > ə-e-e

kaytarmak > *kəytermek* (KA/AA)

1.1.2.2.1.4. -a-u- > -e -u-

baykuş > *beyguş* (KA/KK1)

1.1.2.2.2.-ç- ünsüzü yanında

*çinlamak > çinlemek (KA/AA)*¹

çanta > çente (KA/AA)

çamçı > çəmçi (KA/AA)

1.1.2.2.3. -ş- ünsüzü yanında

-ı-ı-a- > -ı-i-a- > -i-i-e-

sıvışmak > sivişmek (KA/AA)

1.1.2.3.Sebebi bilinmeyen ünlü incelmeleri

1.1.2.3.1.Türkçe kelimelerde

ET *karıg* > TTÖD *karı* > KA, HA *ğari* (KM/AA)

*ğarimek*²(KA/AA)

1.1.2.3.2.Alıntı kelimelerde :

jandarma > cenderme (KA/AA)

hacı > ħaci (KA/AA)

Her iki ağızda dikkati çeken bir ses özelliği olarak özellikle Arapça- Farsça kelimelerde art damak ünsüzleri yanında elifle yazılmayan, ölçünlü dilde kısa /a/ ile karşılanan düz geniş ünlünün / ə/ (açık e) sesiyle karşılanmasıdır:

ğadd (a.) >ğədd³, ħadeh (a.) >ğədeh, ħadar (a.) >ğəder, ħadife (a.) >ğədife, ħahir (a.) >ğəhir, ħahve (a.) >ğəhve, ħal (a.) >ğəl⁴, ħalb (a.) >ğəlb, ħalem(a.) >ğəlem, ħalle (a.) >ğəlle⁵, ħarez(a.) >ğərez, ħəyme⁶, ħarib(a.) >ğərib (KA/AA)

Bazı kelimelerde / ə/ ünlüsünden sonra gelen kalın ünlünün incelmesi de görülmektedir:

ħalıb (a.) >ħalıp >ğəlip, ħaranfil (a.) >ğərenfil, kayıp (a.) >ğəyyip. (KA/AA)

1.1.3. Ünlü Yuvarlaklaşması

Düz bir ünlünün, yanındaki dudak ünsüzünün veya söz içindeki yuvarlak bir ünlünün etkisiyle yuvarlak sıradan bir ünsüze dönüşmesi olayıdır (Karaağaç, 2012;103). Taranan kaynaklarda daha çok diş-dudak ünsüzü /v/etkisi ile yuvarlaklaşan örnekler rastlanmıştır.

1.1.3.1. Dudak uyumu etkisi ile ilerleyici benzeşme:

i > ü

huri > hurü > hürü > hürü (KA/AA)

1.1.3.2. Diş-dudak ünsüzü /v/ etkisi ile:

e > ö

Firdevs > Firdövs > Firdös > Fürdös(KA/KK2)

devlet > dövlet (KA/AA)

¹ Yansıma kökenli bir kelime olduğu için burada ünlü incelemesi değil de yansımanın /çin/ şeklinde algılandığı da düşünülebilir.

² Kadın için "yaşlanmak".

³ Boy bos, miktar.

⁴ "Dedi" anlamındaki bu Arapça kökenli kelime, her iki ağızda cümle başı bağlacı olarak kullanılmaktadır.

⁵ Para kutusu.

⁶ Kadınlar hamamında hizmet veren kadın işçi.

1.1.4. Ünlü Düzleşmesi:

Ünlülerin çıkışında dudakların düzleşmesi ile *o,ö,u,ü* yuvarlak ünlülerinin *a,e,ı,i* düz ünlülerine dönüşmesidir (Karaağaç, 2012;97) H ve K'de hem alıntı kelimelerde hem de Türkçe kökenli kelimelerde düzlük- yuvarlaklık uyumu etkisi ile a-u > a-ı şeklinde bir değişim tespit edilmiştir.

1.1.4.1. Düzlük- yuvarlaklık uyumu etkisi ile :

1.1.4.1.1. Türkçe kökenli kelimelerde

avut- > *avıt- avidor* (KM-334)/*avido* (KK4)

çamur > *çamır* (KA/AA)

çaput < OT *çap-gut* BT'de /g/ düşmüştür. (Gülensoy, 2007) > *çapıt* (KA/AA)

kabuk > *kabık* (KA/AA)

ET > *kağun* (Gülensoy, 2007) > TTÖD *kağun* > H ve K'de *kağın* (KA/AA)

savruk < *sav-ur-uk* > *savrıık* (KA/AA)

savuşmak < *sav-uş-* > *savışmak* (KA/AA)

1.1.4.1.2. Alıntı kelimelerde:

barut (f.) > *barıt* (KA/AA)

çabuk (f.) > *çapık* (KA/AA)

karpuz (f.) > *karpız* (KA/AA)

namus (a.) > *namıs* (KA/AA)

panbuk (f.) > *pambık* (HA, KA)

pa-puş (f.) > *pabuç* (TTÖD > *pabiç* (KA/AA)

sabun (a.) > *sabın* (KA/AA)

1.1.4.2. Asli düz ünlüsünü koruyan kelimeler:

TTÖD'de ünlü yuvarlaklaşması ile *hamur* olan Arapça *hamır* kelimesi H ve K'de *hamır* (KM-335/KK1) şeklinde asli düz ünlüsünü korumaktadır.

1.1.5. Ünlü Genişlemesi:

Ünlülerin çıkışında ağız boşluğunun çok açılması olayıdır. *ı,i,u,ü* ünlüleri çeşitli nedenlerle *a,e,o,ö* ünlülerine dönüşür (Karaağaç, 2012; 98). Taranan kaynaklarda çoğunlukla alıntı kelimelerin kullanımında ortaya çıkan bir ses olayıdır.

1.1.5.1. Türkçe kökenli kelimelerde

1.1.5.1. 1. i > e

OT *çikne-* ~ EAT *çeynemek* (Gülensoy, 2007), Kilis ve Hatay Ağızlarında kelime *çéğne-* şeklinde kullanılmaktadır, EAT'deki şekli koruduğu düşünülebilir. *çiğnem* > *çéğnem* (KA/AA)

1.1.5.1. 2. u > o

Türkçe kökenli iki kelime tespit edilmiştir.

buğda > *boğda* (KA/AA)

buğalmak > *boğalmak* (KA/AA)

1.1.5.1. 3. u-ü > ö-ö

bugün > *böğön* (KA/AA)⁷

⁷ Eski Türkçe için kullanılan yazı sistemleri çoğunlukla ilk hecedeki yuvarlak ünlülerin darlık-genişliklerini ayırt etme açısından yetersiz oldukları için ET'de ilk hecedeki yuvarlak ünlülerin dar mı geniş mi

1.1.5.1. 4. ü > ö

Türkçe kökenli bir kelimedede tespit edilmiştir.

küme > *köme*

1.1.5.2. Alıntı kelimelerde

1.1.5.2.1. i > e

Alıntı kelimelerde i > e değişikliği sıklıkla görülmektedir.

hicab (a.) > *hécab* (KA/AA)

hiç (f.) > *héc* (KM/90/AA)

hile (a.) > *hela* (KA/AA)

ihsan (a.) > *ehsan* (KA/AA)

ihtimal (a.) > *éhtimal / éhdimal* (KA/AA)

ilaç (a. ilac) > *élaç* (KA/AA)

kin (f.) > *kén* (KA/AA)

miras (a.) meres (KA/KK1)

1.1.5.2.2. u > ö

Alıntı kelimelerde /h/ ve /ħ/ ünsüzü yanında görülmektedir.

hudud (a.) > TTÖD *hudut* > H ve K'de *hödüt* (KA/AA)

huri (a.) > *hörü* (KA/AA)

ruh (a.) > *röh* (KA/AA)

1.1.5.2.3. ü > e

Yalnız Arapça kökenli bir kelimedede bu değişim tespit edilmiştir.

mühendis (a.) > *mehendis* (KA/AA)

1.1.5.2.4. ü > ö

Çoğunlukla alıntı kelimelerde /h/ ve /ħ/ ünsüzü yanında görülmektedir.

hücre (a.) > TTÖD *hücre* > H ve K'de *höcre* (KA/AA)

hüküm (a.) > TTÖD *hüküm* > H ve K'de *höküm* (KA/AA)

hükümet (a.) TTÖD *hükümet* > H ve K'de *hökümet* (KA/AA)

hürmet (a.) > TTÖD *hürmet* > H ve K'de *dehürmet* (KA/AA)

hürmet (a.) > TTÖD *hürmet* > H ve K'de *hürmet* (KA/AA)

hürriyet (a.) TTÖD *hürriyet* > H ve K'de *hörrüyet* (KA/AA)

luxe (fr.) > TTÖD *lüks* > H ve K'de *lökü* (KA/AA)

1.1.5.2.5. Arapça/ ğ / > TT ölçünlü dil /i/ > K /e /, H /ə/

Arapça 'izzet kelimesi K'de 'ezzet (KM/114), H'de ise 'əzzet (KK2) şeklinde kullanılmaktadır. Ölçünlü dilde Arapça ayın ünsüzü karşılığı -i- sesi ile karşılanırken

olduklarını tespit etmek oldukça zordur. Sadece Brahmi yazısı ile yazılmış metinlerde bu sesleri ayırt edebilme imkanı olsa da eldeki verilerle bu konuda kesin hüküm vermek mümkün olmamaktadır (Uçar, E ve M. L. Yener 2012; 202-212) Bu sebeple TT'de *bu* olarak kullanılan bu kelimenin *gün* kelimesi ile birleşmesinden oluşan *bugün* kelimesinin H ve K'deki *böğön* şeklinin geniş ünlünün asli özelliğini mi koruduğu yoksa /ğ/ sesi etkisi ile bir ünlü genişlemesi mi olduğu konusu belirsizdir. Eğer *bu* kelimesinin asli şeklinin *bo* olduğu varsayılırsa bokün > bogün > boğün > boğön şeklinde genişlik uyumu etkisi (Ercilasun, 1999; 82) ile *böğön* olduğu düşünülebilir.

H ve K'de dar-ince-düz ünlü yerine geniş-düz-kalın ünlü ile karşılanmaktadır. Bu durumun benzeri mi'de (a.) > ma'de (KA, AA) örneğinde de görülmektedir.

1.1.5.3. Asli geniş ünlüsünü koruyan kelimeler:

böyyük(KM/89, KK2) :OT'de bedük [<* beğü-k] (Gülensoy, 2007) iken ölçünlü dilde *büyük* olarak kullanılan kelime birçok Anadolu ağzında olduğu gibi H ve K'de *böyyük* olarak kullanılmaktadır

ékiz (KA/AA): ET éki⁸ > TT iki H ve K'de iki kelimesinden +z eki ile türetilen ikiz kelimesi ékiz biçimindedir.

énmek (KA/AA), *éndir* (KM/47), *éniş* (KA/AA): ET *érj*-(Gabain,1988;79 > TTÖD *in-*

éşit (KA/AA) ET *éşit*-(Gabain,1988;84) > TTÖD *işit-*, H ve K'de ET'deki asli şekli korumaktadır.

gét (KM/49, AA): ET (Uyg) kè:t-, (Gülensoy, 2007) > TTÖD *git-*, H ve K'de ET'deki asli ünlüsü korumaktadır.

yokarı (KA/AA):ET yokaru (Gabain,1988;95)

éyi (KM/63,AA): ET *édgü* (Gabain,1988;52)>TTÖD *iyi*

gözel (KA/AA): <*köz+el (Gülensoy, 2007) TTÖD güzel

göğgerçin (KA/AA) :<* kö:kürçgün (Gülensoy, 2007) > gövercin>güvercin. H ve K'de ise

Kondura (KA/AA): condura (it.) > TTÖD kundura

1.1.6.Ünlü Daralması

a,e,o,ö geniş ünlülerinin çeşitli nedenlerle *i,i,u,ü* dar ünlülerine dönüşmesine ünlü daralması denir.

1.1.6.1. Daraltıcı ünsüzler yanında

Türkçede y,ş,ç,s,l,n,t ünsüzlerinin yanlarındaki ünsüzleri inceltme özellikleri yanında daraltma özellikleri de vardır (Korkmaz,1994;59). Bu özelliğe taranan kaynaklarda en fazla /y/ ünsüzü yanında rastlanmıştır.

1.1.6.1.1./y/ ünsüzü etkisi ile

1.1.6.1.1.1. a >ı

almaya > *almıya* (KA/AA)

1.1.6.1.1.2. e >i

yimez (KM/46) *yimedi* (KK6)

1.1.6.1.1.3. a >e >i

sermaye > sermeye > *sermiye* (KM/46, KK1)

1.1.6.1.2. /l/ ünsüzü etkisiyle

hacel (a.) > hıcıl > *hıcıl* (KA/AA)

1.1.6.1.3. /n/ ünsüzü etkisiyle

kefen (a.) > *kefin* (KA/AA)

⁸ Bu kelimenin ET'deki şeklinin Gabain (1988) *iki* ve seyrek olarak *äki* olduğunu belirtmiştir. Gülensoy (2007) ise kelimenin Eski Türkçedeki şeklini Köktürkçede (*äki* – *eki*, Uygurcada *ékki* olarak vermiştir.

1.1.6.2. Alıntı kelimelerdeki 2. Heceden sonraki /o-ö/ ünlülerinin daralması

Kırgızca, Kazakça gibi bazı Kuzey-Batı lehçeleri hariç, geniş-yuvarlak ünlüler (o-ö) Türkçe kökenli kelimelerde ikinci ve sonraki hecelerde yer almaz. Bu özellik Türkçeye giren alıntı kelimeleri de etkilemiştir. İncelenen her iki ağızda aynı kelimelerde ikinci ve sonraki hecelerdeki o-ö ünlülerinde daralma görülür:

horoz > *horuz* (KM/), doktor > *doktur* (KA/AA)

gazoz > *ğazuz* (KA/AA)

1.1.6.3. Bilinmeyen sebeple meydana gelen ünlü daralmaları

omuz > *umuz*⁹ (KA/AA)

1.1.7. Alıntı kelimelerdeki uzun ünlülerin kısalması:

Türkçede ünlüler, süreklilik açısından sınırlıdır, /i/ ünlüsü dışındaki bütün ünlüler normal uzunluğa sahiptir. Türkçenin bu özelliği alıntı kelimelerdeki ünlülerin sürekliliğini sınırlamıştır. Ölçünlü dilde uzun ünlüsü korunan alıntı kelimelerin bazı ağızlarda sistemli olarak ünlülerinin normal uzunluğa dönüştüğü görülmektedir (Karahana,1996; 2). İncelenen kaynaklar H ve K'de bu durumun sistemli olup olmadığı konusunda kesin yargıya varmaya müsait değildir. Tespit edilebilen örnekler:

sāde > *sāda* (KA/KK4)

misāfir > *misāfir* (KA/KK1)

cāhil > *cāhal* (KA/KK3)

hāne > *hāna* (KA/KK2)

zālim > *zālim* (KA/KK5)

çāre > *çāra* (KA/KK2)

1.1.8. Ünlü Türemesi:

1.1.8.1. / r/ ve /l/ ünsüzleri ile başlayan kelimelerde:

Türkçe kökenli kelimelerde ön seste bulunmayan r- ve l- ünsüzleriyle başlayan alıntı kelimelerde görülen bu olayın örnekleri her iki ağızda da tespit edilmiştir.

raf (a.) > *ıraf* (KA/KK2)

lāyık > *ilāyık* (KA/AA)

lâzım > *ilâzım* (KA/AA)

1.1.8.2. Asli ünlünün korunması:

sekkizen (KA/AA): ET'de *sekizon* (Eren, 1999) <*sekizon>sekzon > sekzan >seksan > seksen

1.1.9. Ünlü Düşmesi

1.1.9.1. İç seste ünlü düşmesi

1.1.9.1.1. -i- >∅

daima > *dayima* > *dayma* > *dayman* (KA/AA)

kafile > *kafıla* > *kafla* (KA/AA)

kiremit > *kirmit* (KA) , *kırmıt* (AA)

devr(a.) > *devir* (TTÖD) > *devrisi* (gün) > *devlisi* (gün) (KM/65; KK7)

⁹ Bu kelime gerileyici bir benzeşme ile -o-u- >-u-u- olduğu da düşünülebilir.

1.1.9.2. Ek alan kelimedeki ünlü düşmesi:

Türkçede iki heceli kelimeler ek alınca, vurgusuz kalan orta hecenin ünlüsü, düşme eğilimi gösterir aşağıdaki örneklerde bu durum görülmektedir.

1.1.9.2. 1. -i- > Ø

Rahime > *Rahme* (KA/AA)

1.1.9.2. 2. -ü- > Ø

göñül > *göñü* (KA/AA)

1.2. Ünsüzlerde Meydana Gelen Değişimler:

1.2.1. Ünsüz Benzeşmesi :

1.2.1.1. Gerileyici benzeşme örnekleri:

-cz- > -zz-

eczane > *ezzehana* (KA/AA)

-ğn- > -nn-

iğne > *inne* (KA/AA)

-rl- > -ll-

kağarlar > *kağallar* (KM/67;AA)

korlar > *kollar* (KA/AA)

1.2.1.2. İlerleyici benzeşme örnekleri:

1.2.1.2.1. -nd- > -nn-

gündüz > *günnüz* > *günüz* (KA/AA)

1.2.1.2.2. -nl- > -nn-

canlı > *cannı* (KM/GÖ)

cibinlik > *cibinnik* (KA/AA)

çaydanlık > *çaydannık* (KA/AA)

samanlık > *samannık* (KA/AA)

kararlık > *karannık* (KA/AA)

1.2.1.2.3. -ms- > -mş-

şemsiye > *şemşiye*¹⁰ (KA/AA)

1.2.2. Ünsüz Ötümsüzleşmesi

Ötümlü ünsüzlerin ses yolunu darlaştırarak çıkarılan eşleri olan ötümsüz ünsüzlere dönüşmeleri denilebilir: *b > p, c > ç, d > t, g > k, j > ş, ğ > k, v > f, z > s* (Karaağaç,2012;91)

1.2.2.1. Ön seste:

1.2.2.1.1. b- > p -

1.2.2.1.1.1. Türkçe kökenli kelimelerde

bağlava > *pağlavi* (KK1), *pağlavıya* (KA)

bıçak > *pıçağ* (KA/AA)

bölük > *pölük* (KA/AA)

balta > *palta* (KA/AA)

¹⁰ Bu kelimedeki ünsüzler sırasıyla *diş-damak/dudak/ diş/ön damak ünsüzleridir*. Baştaki ş- ünsüzünün katkılarıyla *y- ünsüzü* diş ünsüzü olan *s- ünsüzünü* , kendisine daha yakın komşu ses olan *diş-damak ünsüzüne* dönüştürmüştür. *-s- > -ş-* şemsiye > *şemşiye*

bölmek > pölmek(KA/AA)

1.2.2.1.1.2. Alıntı kelimelerde

bahil (a.) > *pahlı*¹¹ (KA/AA)

bakla (a.) > *paqla* (HA ; KM/215)

buhar (a.) > *puhar* (KA/AA)

1.2.2.1.2. ğ -> k-

Alıntı kelimelerde rastlanan bir değişimdir.

ğarez (a.) > *kərez*,

ğarib (a.) > *kərib* (KA/AA)

1.2.2.2. İç seste

1.2.2.2.1. -b- > -p-

abdesthane > *aptezhana* (KA/AA)

1.2.2.3. Asli ötümsüz ünsüzün korunması:

tiken (KA/AA): ET *tiken* Gülensoy, 2007) > TTÖD *diken*

kölge/körge (KA/AA):ET *kölige* (Gabain, 1998;283) > TTÖD *gölge*.

1.2.4. Ünsüz değişmesi:

1.2.4.1. Ön seste:

1.2.4.1.1. ğ-> h-

ğırtlak > *hırtlak* (KA/AA)

1.2.4.1.2. n- > l-

naylon > *laylon* (KA/AA)

nisan > *lisan* (KA/KK1)

nöbet > *lobat* (KA/AA)

1.2.4.1.3. r- > l-

rapor (fr.) > *lapor* (KA/AA)

rençber (f.) > *leçber* (KA/AA)

Alıntı olan bu kelimelerde ön sesteki /r/ ünsüzleri aykırılışma ile /l/'ye dönüşmüştür.

1.2.4.2. İç seste:

1.2.4.2.1. -r- > -l-

merhem (a.) > *melhem* (KA/AA)

devrisi (gün) > *devlisi* (gün) (KM/65; KK7)¹²

zarar(a.) > *zeral* (KM/236), *zaral* (KK1)

güreş > *güleş* (KA/AA)

1.2.4.2.2. -n-> -l-

badıncan (a.) > badıncan > *badılcan* (KA/AA)

fincan (f.) > *filcan* (KA/AA)

1.2.4.2.3. -s->-z-

abdesthane > *aptesthane* > *apdeslane* > *apdeslana* > *aptezhana* (KA/AA)

¹¹ Hasis, cimri, tamahkâr.

¹² devr(a.):Dönme, dönüş.

1.2.4.2.4. -s-> -h-

hırsız > *hırhız* (KA/AA)

1.2.4.2.5. -η->-ğ-

könül > gönül > gönül > gönü > *göğnü* (KM/KK2)

1.2.4.2.6. -η->-g->-ğ->-y-

gök > gög > göğ > göy (KA/AA)

könlek > könek > köğnek > köynek (KA/AA)

1.2.4.2.7. -g->-ğ->-y-

dög-> döğ-> *döy*- (KM/103), (HA/2009)

dükân > dükken > düken > düğen > *düyen* (KA/AA)

1.2.4.3. Son seste

1.2.4.3. 1. -ğ > -v

Yuvarlak ünlülerle /v/ ünsüzü arasında karşılıklı bir çekim vardır. Bu olaya *yuvarlaklaşma* da denilmektedir (Ergin, 1972;54).

kök > gök > gög > göğ > *göv* (KA/AA)

1.2.4.4. Asli ünsüzü koruyan örnekler:

ET <*kobga > koga > koğa (Gülensoy, 2007) > TTÖD *kova* H ve K'de *koğa*

ET *koşu* (Gabain,1988; 282) > TTÖD *koşu* şeklinde iken H ve K'de kelime asli ünsüzü korumuştur: *koşu* (KA/AA)

1.2.5. Ünsüz düşmesi :

Kelimeyi oluşturan ünsüzlerden birinin düşmesi olayı; ön seste, iç seste ve son seste olabilir (Eker, 2005, 306).

1.2.5. 1.İç seste:

1.2.5. 1.1. -t->-Ø-

abdesthane > *abdesthana* (KA/AA)

ayıkla->ayıtla-> aytla- > *atlamak* (KA/AA)

1.2.5. 1.2. -y->-Ø-

keyf > kef (KM /63; AA)

1.2.5. 1.3. -n->-Ø-

rencber (f.) > leçber

1.2.5. 1. 4. İkiz ünsüzlü alıntı kelimelerdeki ünsüzlerin tekleşmesi

Anadolu ağızlarında ünsüz düşmelerinden bir kısmı da alıntı kelimelerde ünsüz tekleşmesi şeklindedir. İkiz ünsüzlü alıntı kelimelerdeki ünsüzlerin tekleştiği örnekler:

dükân > düken > *düğen* (KA/AA)

*hasa*¹³ kelimesi her iki ağızda da ünsüz tekleşmesi ile *hasa* (KA/AA) olarak kullanılmaktadır.

Türkçe kökenli *gündüz* kelimesi de benzeşme sonucunda *günnüz* şeklinde ikiz ünsüzlü olunca alıntı kelimelerdeki gibi ikiz ünsüzlerden birinin düşmesi ile *günüz* şekline dönüşmüştür:

gündüz > günnüz > *günüz* (KA/AA)

¹³ Patiska.

1.2.5. 2. Son seste:

-y > Ø

buğday > buğda

1.2.6. Ünsüz erimesi:

akşam > ağşam > a^hşam > *āşam* (KM/63/HA)

1.2.7. Ünsüz süreksizleşmesi:

-v->-b-

esvab(a.) > *asbab* (KA/AA)

1.2.8. Ünsüz süreklileşmesi:

-k->-h-

akşam > *aḥşam* (KA/KK4)

1.2.9. Ünsüz ikizleşmesi:

İkizleşme kelime kökündeki herhangi bir ünsüzün yan yana iki kez söylenmesidir. Ölçünlü dilde pek rastlanmayan bu olaya her iki ağızda çoğunlukla Türkçe kökenli kelimelerde özellikle ş ünsüzünde, az sayıda ç, k, s, t, y ünsüzlerinde rastlanan bir ses olayıdır.

1.2.9.1. -ş -> -şş-

aşağı > *aşşağı* (KM/52) *aşşaқта*(AA)

başak > *başşak* (KA/AA)

beşik > *beşşik* (KM/52),(AA)

döşek > *döşşek* (KA/AA)

eşek > eşşeğin (kulağı) (KM/75), *eşşek* (AA)

eşik > eşşik (KM/61), (AA)

ışık > *ışşıık* (KA/AA)

kaşık > *kaşşıklık* (KA/AA)

Arapça kökenli *aşık* kelimesinin de ikizleşme ile *Əşşik* (KM/115), (AA) olduğu görülmektedir.

1.2.9.2. -ç -> -çç-

küçük > *güççük* (HA/2009), *küççük* (KM/109)

1.2.9.3. -d -> -dd -

yedi > *yeddi* (KA/AA)

1.2.9.4. -k -> -kk- / -k- -> -kk-

seksen > *sekkizen* (KA/AA)

sakız > *sakşız* (KM/93), (AA)

1.2.9.5 -s -> -ss-

kısa > *kıssa* (KM/52), (AA)

1.2.9.6. -t -> -tt-

otuz > *ottuz* (KA/AA)

1.2.9.7.-y- -> -yy-

èyi > *èpeyi* > *èpeyyi* (KM/66), (AA)

1.2.9.8. -z -> -zz-

yazık > *yazık* (KA/AA)

Aslı *ḳassāb* (a.) olan kelime TTÖD'de *ḳasap* iken H ve K'de aslı ikiz ünsüzü korumaktadır: *ḳassap* (KA/AA)

1.2.10. Ünsüz Aykırılışması

İkiz ünsüzlerden birinin farklı bir ünsüze dönüşmesi şeklinde ifade edebilecek bu ses olayı (Ergin,1972; 54) her iki ağızda ortak olarak *hammal* > *hambal* ve *attar* > *aḳtar* (KA/KK5) örneklerinde görülmüştür.

1.2.11. Ünsüz Göçüşmesi:

Bir kelime içindeki iki ses biriminin yer değiştirmesi olarak tanımlanan göçüşme Türkçede daha çok *ç, s, d, t, z, ş, v, f, n, y* gibi diş ve dudak ünsüzlü ve özellikle de *r, l* gibi akıcı ünsüzlü kelimelerde görülmektedir (Karaağaç, 2012;77) Türkçede tarihi ve çağdaş lehçelerde görülen bu ses olayı örnekleri çoğu Anadolu ağızında olduğu gibi Kilis ve Hatay ağızlarında görülmektedir. Olayın çoğunlukla Türkçe kökenli kelimelerde olduğu görülmektedir.

1.2.11. 1.Yakın göçüşme örnekleri:

1.2.11. 1.1. -l- göçüşmesi

çıplak > *cılbaḳ* (KA/AA)

memleket (a.) > *melmeket* (KA/AA)

1.2.11. 1.1. -r- göçüşmesi

doğru > *dorgu* (KA/AA)

doğramak > *dorgamak* (KA/AA)

kirpik > *kiprik* (KA/AA)

kirpi > *kipri* (KA/AA)

derviş (f.) > *devriş* (KA/AA)

kibrit (a.) > *kirbit* (KA/AA)

1.2.11. 1.1. -ş/-s- göçüşmesi

ekşi > *eşgi* (KA/AA)

tiksinmek > *tiskirmek* (KA/AA)

1.2.11. 2. Uzak göçüşme örnekleri:

bulgur > *burgul*¹⁴(KA/AA)

ileri > *ireli* (KA/AA)

reçel > *leçer* (KA/AA)

imtihan (a.) > *intiham* (KA/AA)

sarımsak > *samırsak* (KA/AA)

1.2.12. Ünsüz Türemesi:

1.2.12.1. Ön seste:

Türkçenin tarihsel sürecinde ünlü ile başlayan vurgusuz veya zayıf ön ses ünlülerini korumak için /h/, /h/ gibi boğumlanma noktaları zayıf ünsüzlerle /v/,/y/ gibi yarı ünlülerin türemesi şeklinde görülür (Karaağaç, 2012;95).

¹⁴ Bu kelimenin kökeni için Gülensoy <*bur-ku+l şeklinde iken /r/ /l/ göçüşmesi ile bulgur olduğunu ileri sürmüştür (2007); o takdirde H ve K'de kelimenin aslı şeklini koruduğu düşünülebilir.

1.2.12.1.1. -h-türemesi

ayva > *hayva* (KA/AA)

elbet > *helbet* (KA/AA)

1.2.12.1.2. -y-türemesi

esir > *yesir* (KA/AA)

erişmek > *yerişmek* (KA/AA)

ırak < *yıraq* (KA/AA)

1.2.12.2. Son seste:

1.2.12.2.1. -n- türemesi

daima > *dayima* > *dayma* > *dayman* (KA/AA)

1.2.13. Ünsüz ötümlüleşmesi:

1.2.13. 1. Ön seste :

1.2.13. 1. 1. ç- >c-

çizme > *cizme* (KA/AA)

çıplak > *cılbağ* (KA/AA) (<*yabilak >çabilak* >çıpıllak >çıplak) (Gülensoy, 2007)

1.2.13. 1. 2. t->d-

Her iki ağızda da sıklıkla görülen bir durumdur. Ancak sistemli değildir. Ölçünlü dilde t- ile başlayan kelimelerin her iki ağızda da düzenli olarak d-ye dönüştüğü söylenemez.

tak- > *dağmak* (KA/AA)

tarak > *darak* (KA/AA)

tartı > *dartı* (KA/AA)

tat > *dat* (KA/AA)

1.2.13. 1. 3. k- >ğ-

Aynı şekilde her iki ağızda da sıklıkla görülen bir durumdur, ancak bu durum da sistemli değildir. Ölçünlü dilde k- ile başlayan kelimelerin her iki ağızda da düzenli olarak ğ- ya dönüştüğü söylenemez.

kazan > *ğazan* (KA/AA)

koca- > *ğoca-*(KA/AA)

1.2.13. 1. 4. p- > b –

Taranan kaynaklarda yalnız bir kelimedede ön sesteki p-'nin ötümlüleşerek b-'ye dönüştüğü görülmüştür.

poyraz (r.) > *boyraz* (KA/AA)

1.2.13. 2. İç seste:

1.2.13. 2.1. -k- > -ğ- > -ğ-

kalkar > *kağar* > *kağar* > *kağar* (KM/63) , (KK5)

lağap > lağap > *lağap* (KA/AA)

ağşam > ağşam > *ağşam* (KA/AA)

1.2.13. 2.2. -k- > -g- > -ğ-

dükkan > dükken > dükken > *düğgen* (KA/AA)

1.2.13. 3. Son seste:

1.2.13. 3. 1.-ç > -c

aç >ac (AA/KK2)

ac (KM/395)

1.2.13. 3. 2. -k >-ğ>-ğ

Ulama sonucunda son sesteki -k ünsüzü iç ses konumuna geçmiş ve iki ünlü arasında kalınca ötümlüleşmiştir.

yırak ola > yırağola > yırağola (KA/AA)

1.2.13. 4. Asli ötümlü ünsüzünü koruyanlar:

Türkçede asli olarak ön seste p- bulunmaz. Ancak günümüz Türkiye Türkçesinde ölçünlü dilde b- > p- değişimi sonucu az sayıda Türkçe kökenli kelime sonradan p'ye dönmüştür. Batı Türkçesi EAT'döneminde kelime başı b/p açısından b- tarafındadır. Daha sonra b- ile başlayan kelimeler p'ye dönmüştür: *büre >pire, bek >pek, barmak >parmak, biş- > piş-, basdırma > pastırma* (Ergin, 1972; 83) H ve K'de b- > p- değişimi geçirmiş kelimelerden bazılarının asli ön sesini koruduğu görülmektedir:

ET **biş-/ biş-** (Gabain, 1988;268) > EAT biş- > TTÖD piş- şeklinde iken H ve K'de kelime önses b-'yi korumaktadır: *bişmek* (KA/AA)

Ölçünlü dilde ön seste *parmak* şeklinde kullanılan kelime Hatay Ağızında *barmak –barnak* (HA, 2009), Kilis Ağızında ise *barmak* (KA), *barmak* (KM/357) şeklinde kullanılmaktadır.¹⁵

*bekmez*¹⁶ (KA/AA)

Ölçünlü dildeki *pahalı* kelimesi Farsça *baha* kelimesine +II eki getirilerek türetilmiş bir kelimedir ve ölçünlü dilde ön seste b> p değişimi (ötümsüzleşme) ile *pahalı* şeklinde kullanılmaktadır. Hatay ve Kilis Ağızında ise kelime asli önsesini koruyarak *bahalı* şeklinde kullanılmaktadır.

bazar (f.)¹⁷ Bu kelime ölçünlü dilde *pazar* olarak kullanılmaktadır. Hatay Ağızında ve Kilis Ağızında ise kelimenin asli şeklini koruduğu görülmektedir: *bazar* (KA/AA)

1.2.14. Hece düşmesi:

kendileri > genleri (KM/HA): kendileri > kennileri > kenileri > *kenleri* (HA) > *genleri* (KM/73)

¹⁵ *parmak* kelimesinin kökeni ile ilgili Gülensoy, Räsänen'in <*bar "sein" görüşünde haklı olabileceği düşüncesindedir. Kelimenin kökeni ile ilgili kesin bir bilgiye ulaşılamadığı için asli sesini koruyan kelimeler arasında yer almasına da ihtiyatla bakılabilir.

¹⁶ *DLT'de bekmes* ve *pekmes* (Gülensoy, 2007) > TTÖD'de ise *pekmez* olan kelimenin, Türkçede ön seste p- olmadığı düşüncesiyle, H ve K'deki *bekmez* şeklindeki kullanımı asli şeklini koruyan örnekler arasında verilmiştir

¹⁷ Pazar, alışveriş, alışveriş yeri.

2.Hatay Ağzı ve Kilis ağzında Şekil Bilgisi Açısından Ortak Özellikler:

2.1.Yapım Eklerinde Ortak Özellikler:

Her iki ağızda da aynı işlevle kullanılan, ancak ölçünlü dilde kullanılmayan bir yapım eki tespit edilmiştir:

-gel / -kel¹⁸

geçke/*geç-gel* "Sözü geçer, sözü etkili, beğenilen ." (KA/AA)

görgel < *gör-gel* " iyi gören." (KA/AA) *döğüşkel*"kavgacı" (KA)

2.2. Çekim Eklerinde Görülen Ortak Özellikler:

2.2. 1.İsim Çekim Eklerinde Ortak Özellikler:

2.2.1.1. Vasıta hâli

Vasıta hâlinin kullanımında Hatay ağzı ve Kilis ağzındaki benzerlik, açıkça görülmektedir. ET'deki +n vasıta hâli eki TT'de zamanla işlekliliğini kaybetmiş ve *güzün, kışın, yazın, yayan gibi* bazı kelimelerde işlevini yitirmiş olarak kalıplaşmıştır. Vasıta işlevi ise *ile* edatı ve onun ekleşmiş şekli olan +IA ile karşılanmaya başlanmıştır. Ancak ölçünlü dilde bu şekilde karşılanan vasıta işlevi ağızlarda *ile* ve arkaik vasıta hâlinin (+n) birleşmesi sonucu ortaya çıkan +IA_n, +nAn, +ynAn, +InAn ekleri ile karşılanmaktadır. Hatay, Antep, Kilis, Urfa, Adıyaman gibi yörelerin ağızlarında bu ekler yanında +dAn ekinin de aynı işlevle kullanıldığı görülmektedir (Öztürk, 2009a; 150). Taranan kaynaklarda her iki ağızda da +dAn ekinin vasıta işlevi ile kullanıldığı görülmektedir:

Kilis Ağzından örnekler:

Haramdan birleşmemeye yemin ediyor (KM/47).

haram ile > haramla yerine **haramdan**

Zordan açtım (KM/63).

Bu kızı bize Allah'ın emrinden iste(KM/85).

Hatay Ağzı örnekleri:

Unu yağdan gavururlar, şeker yoğsa bekmezden (Öztürk, 2009a; 150).

Hiç kimseden oğraşmayı sevmem (Öztürk, 2009a; 150).

Vasıta hâlinde dikkati çeken diğer bir ortak nokta da her iki ağızda arkaik +n vasıta hâlinin *ikindi* kelimesine getirilmesidir: *ikindin* ((KA/AA).

2.2.1.2. Yönelme hâli üzerine gelen +CA eki

Kilis ve Hatay Ağzında diğer bir ortak kullanım da sınırlama işlevi ile kullanılan +AçA ekidir. Urfa, Maraş, Malatya gibi bazı Anadolu ağızlarında ve Çağdaş Türk Lehçelerinde işlek olarak kullanılan (Korkmaz, 1958;41-42, Öztürk, 2009b) bu eke ölçünlü dilde rastlanmamaktadır.

Kilis ağzında bu ek +AçA/ AcAk

başacağ (KA), *ölenece* (KA), *aşamaca* (KM/237), *delinece* (KM)

Hatay ağzında +AçA/+AcAk/+AçAn şekilleriyle kullanılmaktadır:

başacağ (AA) , *ağşamaçan* (KK3), *olanaça* , *ölenece* (Öztürk, 2012)

¹⁸ Ölçünlü dilde, tarihi ve çağdaş lehçelerde karşımıza çıkmayan bu ek Osmaniye ağzında *geç-gel, yen-gel, gir-gel* kelimelerinde fiilden isim yapan ek olarak görülmüştür (Tanç, 2007;611-616)

2.2.1.3.Filimsiler: Yararlanılan kaynaklarda H ve K'de İsim-fiil, sıfat-fiil kullanımlarında ölçünlü dilden farklılık tespit edilmemiştir. Ancak zarf-fiilde üç farklı kullanım tespit edilmiştir:

2.2.1.3.1.-DiğİndAn/-DUğUndAn

*Oğlan koyup **gettiğinden** kağor anasına bir supara alor* (KM/273).

*Anası **kağdığından** Antekeye gidiciler* (KK2).

-DiğİndAn/-DUğUndan ekinin her iki örnekte de eklendiği fiili zaman bildiren bir zarf haline getirdiği görülüyor. Ölçünlü dildeki -İncA/-İncA zarf-fiilinin işlevini yerine getirmektedir.

2.2.1.3.2. -I// -U

Ölçünlü dilde sadece tezlik yardımcı fiili ile ana fiilin bağlantısını sağlamak için kullanılan bu zarf-fiil her iki ağızda da ikilemeli zarflar oluşturma işlevi ile kullanılmaktadır.

*Onu **garışdırı garışdırı** bişirrik* (Öztürk, 2009a; 231).

*Soğuktan **titriyi titriyi** kapıyı açmış* (KM/241).

2.2.1.3.3. -mAzlyA (SF+Yönelme Hâli=ZF)

-mAz sıfat-fiiliyle yönelme hâlinin birleşmesinden oluşan birleşik ekin zarf-fiil işlevli

kullanımına her iki ağızda da rastlanmıştır:

almaziye (KA), *dönmeziye* (KK6)

2.2.1.4. Şimdiki zaman çekimi

Şimdiki zaman çekiminde de iki ağız arasında ortak kullanımlar görülmektedir. Hatay'da daha çok Antakya ve Altınözü'nün merkez ve köylerinden tespit edilen şimdiki zaman eki ile Kilis Masalları ve Kilis Ağızı Sözlüğü adlı eserlerden tespit edilen şimdiki zaman ekleri arasında benzerlik görülmektedir. Hatay ağızında -yor ekinin /r/ sesi daha çok düşme eğilimi gösterirken, Kilis ağızında /y/ sesinin daha çok düşme eğilimi içinde olduğu görülmekle birlikte her iki ağızdan tespit edilen ortak kullanım örnekleri:

Hatay Ağızı:

1. Teklik kişi *gelom*
2. Teklik kişi *geloŋ*
3. Teklik kişi *gelo*
1. Çokluk kişi *gelok*
2. Çokluk kişi *geloŋuz*
3. Çokluk kişi *gelolar* (Öztürk, 2009a; 167)

Kilis Ağızı:

1. Teklik kişi :*gelorum ,gelom* (KA)
2. Teklik kişi: *ilikliyon, nedoŋ, gezoŋ* (KM/ 65)
3. Teklik kişi: *kağor,nolor, gelor* (KM/47)
- 1.çokluk kişi: *gelok* (KA)
2. çokluk kişi *gidorsunuz* (KM/391)
- 3.çokluk kişi: *verollar* (KM/146)

2.2.1.5. Geniş zaman çekimi:

Geniş zaman çekiminde iyelik kökenli şahıs ekiyle hem geniş zaman işlevi hem 2. teklik şahıs işlevinin/ η / sesi ile sağlandığı görülmektedir:

yolabilir mi? (KM/141)

Tandırda yapan, yufga ekmek yapan (Öztürk, 2009a; 160-166)

1.Çokluk kişi çekiminde iki ağızda da şahıs eki olarak iyelik kökenli şahıs ekleri kullanılmaktadır:

gelirik (KM/195) , *yaparık* (Öztürk, 2009a; 160-166)

Geniş zamanın olumsuzunda her iki ağızda II. Teklik kişi ve I. Çokluk kişi çekiminde benzer kullanıma rastlanmıştır:

getiremez (HA) *getmez mi* (KA/183)

tanışmak (Öztürk, 2009a; 160-166)

yanaşamazık (KM/115), *gelmezik* (KK1)

2.2.1.6. Gelecek zaman çekimi:

Gelecek Zaman çekiminde de iki ağızda benzerlik görülmektedir. Hatay ağızında gelecek zaman çekiminde -Icl/-UcU ve -AcAk ekleri kullanılmaktadır.

2.2.1.6. 1.Hatay ağızında gelecek zaman:

2.2.1.6. 1.1. -AcAk eki ile sağlanan gelecek zaman

1. Teklik kişi :*vereceğim*

2. Teklik kişi: *bişireceğen, yapacaksın*

3. Teklik kişi: *çıkacak*

1.çokluk kişi: *yapacağak*

2. çokluk kişi *geleceğiniz*

3.çokluk kişi: *açacaklar* (Öztürk, 2009a; 180-183)

2.2.1.6. 1.2. -Icl/-UcU eki ile sağlanan gelecek zaman

1. Teklik kişi :*onarıcım*

2. Teklik kişi: *gezdirciñ*

3. Teklik kişi:*götürücü*

1.çokluk kişi: *getiricik*

2. çokluk kişi *nediciñiz*

3.çokluk kişi: *öldürücüler* (Öztürk, 2009a; 183-186)

2.2.1.6. 2. Kilis Ağızında gelecek zaman

Kilis ağızı için taranan kaynaklarda gelecek zaman çekimi için çoğunlukla -Icl/-UcU ekinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

2.2.1.6.2.1. -AcAk eki ile sağlanan gelecek zaman:

Kilis ağızı ile ilgili taranan kaynaklarda -AcAk'lı gelecek zaman örneğine çok az rastlanmıştır

silkecek, verecek (KM/50)

2.2.1.6. 2.2. -Icl/-UcU eki ile sağlanan gelecek zaman:

1. Teklik kişi :*nedicim* (KM/187)

2. Teklik kişi: *olucuñ* (KM/184)

3. Teklik kişi: *gelici* (KA)

1.çokluk kişi: *endiricik* (KM/172)

2. çokluk kişi *alıcınız* (KM/187)

3. çokluk kişi: *gidiciler* (KM/158)

2.2.1.6.3. Olumsuz fiillerde gelecek zaman kullanımı:

Olumsuz fiillerde -lcl / -UcU'lu gelecek zaman ekinin kullanımında küçük bir farklılık görülmektedir. Hatay ağzında -mA olumsuzluk ekinin geniş ünlüsü korunmuş,-lcl/-UcU ekinin ilk ünlüsü düşmüştür:

olmayıcı (Öztürk, 2009a; 185).

Kilis ağzında ise -mlcl /-mUcU (-mayıcı > -mıyıcı >-mı'ıcı > -mııcı > -mıcı)

şeklindedir:

sölemiciğ (KM/86).

2.2.1.7. Tasarlama kipleri:

Her iki ağızda emir-istek kipi I. Teklik ve I. Çokluk kişi çekimlerinde benzerlik görülmektedir:

2.2.1.7. 1. Emir- istek kipi:

I. Teklik kişi :*bakım* (KM/50) *girim, okuyum* (KM/90); *verim , gediim, everiim* (HA)

I. Çokluk kişi :*alağ* (KM/51), *yapağ* (KM/50); *anlatağ* (HA)

2.2.1.7. 2. İstek kipi:

alam (KM/90) , *dutam* (KK1)

alağ (KM/51), *yapdırağ* (Öztürk, 2009a; 325)

2.2.1.8. Ek fiil:

Her iki ağızda da ünlü ile biten isimlere ve şart eki üzerine gelen ek fiilin çekimlerinde -y- yardımcı sesinin kullanılmadığı örnekler dikkati çekmektedir:

yanındamış.(KM-282), *yapsadıñ* (KK6); *buradadım* (KK7), *gelsediñ* (KK5)

2.2.1.9. Zamirlerde tespit edilen ortak kullanımlar:

2.2.1.9.1. Ölçünlü dilde kök değişikliği geçiren yönelmeli *ben* ve *sen* zamirlerinin kök değişikliği geçirmemiş şekillerinin de kullanıldığı görülmektedir:

bene, beñe (KM/47), *sene, señe* (KM/53)

señe , sene, beñe (Öztürk, 2009a; 245)

2.2.1.9.2. I. 2. Teklik kişi zamirlerinin dönüşlülük zamiri işlevi ile kullanılması:

Ölçünlü dilde *kendi* zamirinin ikilemeli kullanımı ile “ *kendi kendime, kendi kendine*” karşılana “*yalnız, bir başına*” anlamları için H ve K’de dönüşlülük zamirinin ikilemeli şekli yerine kişi zamirlerin ikilemeli şekilleri de kullanılır: *beñ beñe*¹⁹ (KK1) , *señ señe*²⁰ (KM27)

2.2.1.9.3. Dönüşlülük zamiri:

İki ağızda da *kendi* zamirinin *kendi kenni > keni* şeklinde bir gelişim gösterdiği, ancak Kilis ağzında Hatay ağzından farklı olarak ön ses k-’nin ötümlüleştiği görülmektedir. *kendileri >kendiler>kenniler >keniler> H’de kenler*

¹⁹ Kendi kendime.

²⁰ Kendi kendine.

Kilis Ağzı: *genden* (KM/342), *genni* (KM/342), *gende* (KM/343), *gene* (KM/343).

Hatay Ağzı: *kenden* (Öztürk, 2009a; 247) , *keni* (Öztürk, 2009; 247) , *kende* (Öztürk, 2009a; 247) , *kene* (Öztürk, 2009a; 247).

Ayrıca her iki ağızda da *kendi* zamirinin 3. teklik kişisinin, işaret zamiri işlevi ile de kullanıldığı görülmektedir:

Hatay Ağzı:

Okuluñ müdürüne bir problem soruğum üç gün çalışmış çözemeyik keni (Öztürk, 2009a; 247).

Kilis Ağzı:

-Gendi kaç kilo? (kurbanlık koyun) (Mehmet Ali Yıldırım, yaş 30, öğretim elemanı)

-Gendi kaç sayfa? (kitap) (Mehmet Ali Yıldırım, yaş 30, öğretim elemanı) (Arslan, 2010; 349)

2.2.1.9.4. İşaret zamirleri:

İşaret zamirlerinin çekiminde benzerlik görülmektedir:

bura (yönelme) *Bura gel.* (KA/KK1)

*buraca:*²¹ (KA/KK1)

*buralık*²²(KA/KK2).

2.2.1.9.5. Belirsizlik zamirleri:

Belirsizlik zamirlerinden *herkes* zamirinin kullanımında benzerlik vardır.

herkes > *herkeş* (KM /76, Öztürk, 2009a; 251)

2.2.1.10. Zarflar:

2.2.1.10.1.Soru zarfı:

neçeye (KK2), *neciye* (KM/341)

2.2.1.11.Edatlar

2.2.1.11.1. gibi edatı

Kip+ iyelik kalıplaşması ile oluşan bu edat (Ergin, 1972, 348) iki ağızda da asli önsesini korumakta ve iç seste de -b- > -m- değişikliği geçirmektedir. Hatay Ağzında özellikle Antakya şehir merkezinde edatın *kimin* (KK4) şeklinin de olması edatın şu aşamalardan geçtiğini düşündürmektedir:

kip+i > kibi > kibi+n (Vasıta hali +n eklenmiştir.) > kimin (-bn- çatışması sonucunda bir genizsileşme meydana gelmiştir.) > kimi ve kimin olarak ikili kullanılmaktadır.

-Bodruma en, bu postu da al, ne zaman ben yokardan leğençenin dibine tak tak deyi vurduğum kimi sen postu arkana al, sallan gel, kapıya dayan (KM/50).

Sarhoş kimi ediyor beni (Öztürk, 2009a; 261) *Bu hamır kimi yapışasın, bu nar tanesi kader döllerin olsun* (Öztürk, 2009a; 322)

²¹ Buraya kadar.

²² Bu yer.

2.2.1.10.2. *diye* edatı:

Ölçünlü dilde *de-y- e > diye* şeklinde “*de-*” fiilinin –*e* zarf-fiil eki almış şekli kalıplaşarak edat olmuştur, her iki ağızda –*e* zarf -fiili yerine –*i* veya –*n* zarf-fiil eki almış şekilleri kalıplaşarak edat olarak kullanılmaktadır. Örnek: *Seni görücüm deyi gelikTim./ Döller ağladı deyin galkdı* (KK6).

deyi (KM/2), *deyin* (KA)

2.2.1.11. Bağlaçlar:

illâ > *ille* (KK1/KM- 337)

2.2.1.12. Ünlemler:

N’oldu ki yo?(KM/75) Kilis ağzı ile söylenen masalarda kullanılan bu ünlem Hatay Ağzında da sık sık kullanılan bir ünlemdir.

yahu > yohu > yo^hu > you > yoo > yo(KA/ KK1)

2.2.1.13. Ek yığılması

izin+li > izinni > izinni+li (KA/HA)

3. Kilis Ağzı ve Hatay Ağzında kelimelerde eşdeğerlik

Bu makalede Uğurlu (2004;21)’nın “ eşdeğerlik” terimi tercih edilmiş ve bu terimle, kaynak anlaşma birliğindeki bir “kelime”nin “kavram alanı”yla hedef anlaşma birliğindeki bir kelimenin kavram alanının birbirlerine “eş değer” veya “denk” olma durumu; yani birbiriyle “örtüşmesi” kastedilmiştir (Uğurlu, 2004;21).

3.1. Tam Eşdeğerlik Gösteren Kelimeler:

“Tam eşdeğerlik” kaynak anlaşma birliğinde bir kelimenin bütünüyle yani ses, düz anlam, çağrışım, metin türüne uygunluk, kullanım şekli vb. yönlerden, “ anlaşma birliği”nde bir eş değerinin (formale, denonative, konnotative, textnormative, pragmasche, usw. Äquivalenz) olmasıyla mümkündür.”(Uğurlu, 2004; 21).Uğurlu’nun lehçeler arası aktarmalar için kullandığı “tam eşdeğerlik” terimi bu çalışmada “karşılaştırmalı ağız çalışmaları” için kullanılmıştır.

3.1.1. İsimlerde Tam Eşdeğerlik

A

abov: Bir şaşkınlık ünlemi(KA/ AA), **abraş:** Çilli ve çopur yüzlü, sarı saçlı, ala tenli, açık renk gözlü adam (KA/ AA), **acir:** Acur(KA/D), **ağız:** Kere, defa(çamaşırı bir ağız yumak); yeni doğurmuş hayvanın ilk sütü (KA/ AA), **ağşam:** akşam(KA/ HA), **akıtma:** 1 Birkaç dizi enli gerdanlık.(HA ve KA), **akır :** Eritilen yağın dibinde kalan tortu(KA/ AA), **alayı:** Hepsi, tamamı yekunu(KA/ AA), **allek:** Kilis ağzında *yalancı, düzenbaz; zeki açığöz, hamarat ve bir şeyi kolay kolay beğenmeyen kimse* gibi üç farklı anlamda kullanılan kelime Hatay Ağzında *bir şeyi kolay kolay beğenmeyen kimse* anlamıyla kullanılan bir kelimedir(KA/ AA), **ammi, emmi:** amca(KA/ AA), **amti:** Hala , babanın kız kardeşi(KA/ AA), **Anteke :**Antakya (KA/AA), **Antike:** Antika (KA/AA): **apşirik:** Aksırık, hapsirik (KA/AA), **arca:** Temiz (KA/HA), **avrat:** Kadın, erkeğin karısına hitap kelimesi(KA/HA).

B

balcan: Patlıcan (KA/ AA), **bayak:** Demin, az önce (KA/ AA), **beyğuş:** Baykuş. (KA/ AA), **bedde’a:** Beddua(KA/ AA), **bekere:** Makara (KA/ AA), **belemek:** Bulamak(KA/ AA), **belle’a:** Mutfak, avlu veya ahırdan pis suları akıtmak için yapılan

ark(KA/ AA), **bellemek**: Sanmak, zannetmek(KA/ AA), **bişgel/bişkel**: Çabuk pişen(KA/ AA), **bişgin**: Pişkin(KA/ AA), **bodura(Fr.)** Fransızca poudre olan kelime ölçünlü dilde pudra iken Ha ve KA' da p> b değişikliği ve ünlü türemesi ile bodura şeklinde kullanılmaktadır(KA/ HA), **boyuna**: Sürekli.(KA/D) ,**böhtan (a.)**: Karalama, iftira(KA/ AA), **butur**: Haşarı, yaramaz(KA/ AA), **bes**: Yalnız,ancak, yeter ki(KA/ AA), **bıldır** : Geçen yıl(KA/ AA), **bitırağ-pıtırağ**: Yaban yerlerde kendiliğinden yetişen dikenli bir bitki(KA/ AA), **bibi**: Hatay Ağzında Yayladağı bölgesinde babanın kız kardeşi anlamında kullanılan kelime Kilis Ağzında da aynı anlamda kullanılmaktadır (KA/ AA), **buğda**: Buğday(KA/ AA)

C

carra: Sıvı koyulmak üzere yapılmış toprak kap(KA/ HA), **cercer (a.)**:Harman dövme aleti, döven(KA/ AA), **cıncık** : Camdan ve porselenden yapılmış şey (KA/ AA), **cırt**: Cirit.At üstünde oynanan bir tür oyun (KA/ D), **cor**: Söz,laf, lakırdı(KA/ AA), **cüre'at**: cüret, cesaret(KA/HA), **cücük**: Cıvcıv, kuş yavrusu (KM/87;HA).

Ç

çakıldak:Besi hayvanlarının tüylerinde yapışmış kuru dışkı (KA/ D), **çamır**:Çamur(KA/ A AS),**çapık** : Çabuk(KA/ AA), **çapıt**: Eskimiş bez parçası (KA/ AA), **çëğnem**: Bir çëğnemlik (KA/ AA), **çelem**: Şalgam (KA/ AA), **çô**: Eşek, öküz vb. hayvanları yürütmek için kullanılan bir ünlem (KA/ AA), **çömçe**: Büyük tahta kaşık(KA/ AA),

D

dahra (f. dehre) : Bir çeşit budama aleti, tahra (KA/AA) , **daman**: Bağ, bahçe için ürün icarı(KA/ AA), **darbiz**:Toprağın altındaki rutubet(KA)/H'de **darbiz etmek**: Ürün aldıktan sonra tarlayı sürerek, nemlendirerek tava getirme işlemi, anlamında kullanılmaktadır(AA), **daş..klı**: Yiğit, cesur adam (KA/ AA), **dayım**: daima (KA/ AA), **de**: Haydi anlamında kullanılan bir ünlem(KA/ AA), **değişik**: Değişik (KM/62;HA), **deñsiz**: Densiz, yakışsız ve saygısızca davranan(KA/ AA), **devre**: Ters, bir şeyin bir kumaşın ters tarafı(KA/ AA), **deyin**: Diye(KA/HA), **dıbık**: Tatlı bulaşığı(KA/ AA), **deyze**: Teyze(KA/ AA), **devlisi**: Gün , ay, yıl gibi zamanların bir sonrakini anlatmak için kullanılır, ertesi (KA/ AA), **dolağ**:Namaz kılarken kadınların başlarına örttükleri başörtüsü, tülbent (KA/ AA)

dırnaklı ekmek (KA) / dırnağ ekmeği :Üstüne tırnakla iz yapılmış pide (AA), **dışarlık**: Dışarı(KA/ AA), **dışlık**: Huzur, neşe, ferahlık. İyi geçinme(KA/ AA), **dışlıksız**: Huzuru, rahatı, mutluluğu olmayan, geçimsiz(KA/ AA), **dipizot**: Kaparo(KA/ AA), **doğtur**: Doktor(KA/ AA), **doğkuz**: Dokuz(KA/ AA), **don**: Giysi, elbise(KA/ AA), **doñuz/ donguz**: Domuz(KA/ AA), **dorgu**: Doğru(KA/ AA), **dô'eler**: Dualar, Allahısmarladık yerine kullanılır(KA/ AA), **döl**: Çocuk(KA/ AA), **döş**: Göğüs, bağır(KA/ AA), **döşsek** (döşek Yatak(KA/ AA), **döyyüs**: Deyyus; hakaret, aşağılama sözü(KA/ AA), **dulda**: Yağmur, güneş ve rüzgarın değmediği kuytu yer(KA/ AA), **duz 'ölbesi**: Tahtadan yapılmış tuz kabı(KA/ AA), **duza tüküren**: Bir tür küçük kertenkele(KA/ AA), **düğen**: Dükkan(KA/ AA), **düğür**: Küçük kabarcık((KA/ AA), **düye**:Boğaya gelmemiş dana(KA/ AA)

E

ell'aim: Herhalde, ellağlem, ellaham (KA/ AA), **emişik:**Süt kardeş(KA/ AA), **Emmun/Emmün:** Emine isminin konuşma dilinde bozulmuş şekli (KA/AA). **er:** Erken (KA/HA), **erba'e:** Çarşamba (KA/AA), **eringeç:** üşengeç (KA/AA), **esseh:** Hakiki, sahih., (KA/AA), **evirgeç, evreç:** Saç üzerinde pişirilen yufka ekmekleri çevirmeye yarayan uzun yassı tahta araç (KA/HA), **eynat:**inat (KA/AA).

F

Fattum: Fatma isminin konuşma dilinde bozulmuş şekli (KA/AA), **faıız:** Faiz (KA/AA), **feleke:** Falaka (KA/AA), **fış:** İçi boş (KA/AA) , **firik:** Buğdayın olgunlaşmamış başaklarının ateşte yakılıp değirmende çekilmesiyle elde edilen bir çeşit bulgur (KA/AA), **Fürdös/firdös:** Firdevs isminin konuşma dilinde bozulmuş şekli (KA/AA).

Ğ /G

ğabık: Kabuk (KA/HA), **ğazan :** Kazan(KA/HA), **ğazata:** Gazete (KA/AA), **ğazuz:** Gazoz (KA/HA), **geçi:**Keçi (KA/AA), **gemik:**Kemik (KA/AA), **ğıyyık:** Kıyık, kalın yorgan iğnesi (KA/D), **gişi:**I. Kişi.II. Kadının eşi (KA/AA), **göğ:** Gök, Bir renk adı (KA/AA), **göğde:** Gövde (KA/D), **göğerti:** Morarma (KA/AA), **gömgöv:** Çok mor (KA/AA), **gönül** : Gönül(KA/AA), **görüm:** Görümce (KA/AA),**g.t:** I.Kıç II.Dip, taban,temel, uç, son, alt (KA/AA), **göv:** Gök (KA/AA), **ğuvvat:** Kuvvet (KA/D), **güleş :** Güreş (KA/AA), **günde/ künde:** Hergün (KA/HA), **günüz:** gündüz (KA/D), **güveyi:** Damat (KA/AA)

H

habbe:Tane, küçük parça (KA/AA), **hacat:** Hacet, lazım ve zaruri olan şey(KA/AA), **haci/hacci:** Haca gitmiş kimse, hacı (KA/AA), **haket:** Öykü, hikaye(KA/AA), **halle:** Büyük kazan(KA/AA), **hanek:** Söz, lakırdı, konuşma(KA/AA), **hambal:** Hamal(KA/HA), **hamır:** Hamur (KA/AA), **hana:**Hane, ev (KA/HA), **hangı:** Hangi (KA/HA), **hanı:** Hani (KA/HA), **haraba:** Harabe (KA/HA), **hasa:**Beyaz patiska (KA/HA), **həste/heste:** Hasta (KA/D), **havara:**Yumuşak, beyaz, bir çeşit yapı taşı (KA/AA), **havayı:** Havai (KA/HA), **havış:**Avlu, evin bahçesi (KA/AA), **hävkere/ hökere:** Köylerde evin yakınında içine sebze ekilen, etrafı çevrilmiş küçük yer. Kelimenin AA'da *hävkere* ve *hökere* olarak her iki söylenişi de verilmiş, K'de ise yalnızca *hävkere* söylenişine yer verilmiştir; **hayın:** Hain (KA/HA), **həla:** Hile (KA/D), **herif:** Erkek, adam, koca (KA/AA), **hezere:** Çoğunlukla (KA/D), **hillim:** Giyinişi düzensiz olan, giydiğini yakıştıramayan, gelişigüzel giyinen(KA/AA), **hırtlak:** Gırtlak (KA/AA), **horuz :**Horoz(KA/AA), **höcre:** Hücre (KA/HA), **höllük.** Kundak çocuklarının altına konulan elenmiş ince toprak (KA/AA), **hödüt:** Hudut(KA/AA), **höküm:** Hüküm (KA/AA), **hökümet:** Hükümet (KA/AA), **hömbeles:** Mersin ağacı ve meyvesi(KA/AA), **hörmət:** Hürmet(KA/AA), **hörü:** Huri (KA/AA), **hörrüyet:** Hürriyet(KA/AA).

I

ıbrık: Suyu bir yere dökmek için kullanılan tenekeden kap; ibrik (KA/AA), **ısmariç/ ismarıç:** Ismarlanan şey, sipariş (KA/AA), **ıspatan:** Yabani tere(KA/AA), **ışşık:** Işık (KA/AA), **ızbandut:** İri yarı, korkunç görüşlü kişi (KA/D)

İ

ilk ahşam: Güneş batımından hemen sonraki zaman (KA/HA), **ilkin:** İlk önce(KA/HA),**intiham:** İmtihan (KA/HA), **iptida:** İlk önce(KA/D), **isna'in:** Pazartesi (KA/D), **işarat:** İşaret (KA/HA), **işçiman/ işçimen :** Çalışkan(KA/AA), **işmar:**işaret (KA/AA)

izinnama: Evlenme cüzdanı. Resmi nikah yerine *izinnaması çıkmak*" ifadesi kullanılmakta (KA/ HA), **izinnili:** İzinli (KA/ KK1)

K

kafla: Kafile, kalabalık, yığın (KA/AA), **kahke:** Halka şeklinde bir tür çörek (KA/AA), **kalaba:** Kalabalık.(KA/AA), **kalana:** Artık, bundan sonra, bundan böyle(KA/AA), **kankıran:** Kangren(KA/AA), **kapkap:** Tahta ayakkabı, nalin(KA/AA), **karannık:** Karanlık (KA/D), **karınca:** Karınca(KA/AA), **karlangaç(KA) karlangaç/ karlangıç (HA):** Kırlangıç.

kefin: Kefen (KA/AA),**kef:** Keyf (KA/AA), **keleş:**Güzel, yakışıklı, yiğit(KA/AA), **kelli:** Sonra (KA/HA), **keme:**Patatese benzer bir tür yumrulu sebze.Tatlı patates de denilen bu sebze özellikle Antakya'da tatlı keme olarak bilinmektedir (KA/AA), **katremiz:** Kavanoz (KA/AA), **kemmun :** Kimyon (KA/AA), **kên:** Kin(KA/AA), **ķænne:** Cam şişe(KA/AA), **ķæstel (KM/93)/ķæstal (AA) Çeşme ; kıymat:** Kıymet (KA/HA), **ķıyyık:** Çuvaldız(KA/AA), **ķızdırma:** İnsanın ateşinin yükselmesi, sıtma hastalığı.H'de *kızdırma tuta* şeklinde ateşli hastalığa yakalanmanın anlamında bedduada geçer (KA/AA), **ķırmıt:** Kiremit(KA/AA), **ķoca kertiş (KA)/kertüş (AA):** İri kertenkele, **ķoĝa:** Kova (KA/AA), **ķondura:** Kundura, ayakkabı (KA/AA), **ķölge/ķörge:** Gölge (KA/AA), **ķöme:** Küme, yığın (KA/AA), **ķömeķ ķavırma:** Zeytinyağı ile doğadan toplanan yabani otlardan yapılan bir tür yemek (KA/HA), **ķöynek:** Gömlek.(KM/62;AA), **ķudama:** Leblebi (KA/AA), **ķudamacı:**Leblebici (KA/AA), **ķulunç:** Ağrı, yel (KA/AA), **ķuma:** Ortak. İki evli erkeğin karılarının birbirlerine seslenişi (KA/AA), **ķuttuk:** Kısa boylu, ufak tefek adam (KA/AA), **ķüncü:**Susam (KA/AA), **ķürtül:** (AA) I. Hamalların yük taşımak için kullandıkları arkalık. II. Hayvanların sırtına vurulup yük bağlanılan, iskeleti ağaçtan yastık; **ķürtün (KA):** İçine özel ot konulmuş, sırta gelen yeri keçe diğer yerleri kalın kilim heybe gibi dokumadan imal edilmiş palan, semer, **ķüşne:** Burçak (KA/AA), **ķüşşe:**I. Çok kıvrık saç. II. Karmakarışık olmuş, kabarmış, telleri birbirine girmiş saç veya iplik (KA/AA), **ķüzbara:** Kişniş (KA/AA).

L

leymun: Limon.(KA/AA), **leymunata:** Limonata(KA/AA), **löküs:** Lüks.

M

masmana: Sabun imal yeri (KA/AA), **matbah:**Mutfak (KA/AA),**mayıs:** Taze siğir gübresi (KA/AA), **melhefe (KA) melhafa/melhefe (HA)**Nevresim, çarşaf, yorgan kılıfı ; **menşur /menşür:** Meşhur(KA/AA), **mesarif:** Masraf (KA/HA), **mesel:** Masal, bilmece, ders alınacak hikâye(KA/AA), **meses/messes:** Çift hayvanlarını dürtmekte kullanılan ucu demirli değnek (KA/AA), **meşefe:** Hamam havlusu **seyip:** Başiboş (KA/AA), **mıhrıs / mıkrıs:** Cimri (KA/AA), **mumbar:** Keçi, koyun gibi hayvanların kalın bağırsağı (KA/AA), **muştı:** Müjde (KA/AA), **muti / mü'tiğ:** K'de *itaat eden, yumuşak başlı* (KA)anlamında kullanılan kelime,H'de kalıplaşmış bir duada hemen hemen

aynı anlamda kullanılmaktadır, *Allah çocuklarını sana muti eylesin*(Öztürk, 2013,1-19)

N

nanca: Ne kadar(KA/AA), **nêçe:** Ne kadar(KA/ AA), **nêçiye:** Kaça, fiyatı ne kadar(KA/ AA), **nefse:** Yeni doğum yapmış kadın(KA/ AA), **nêmet:** Nimet(KA/ KK5), **nêrelîk:** Nere(KA/ AA), **nişannılı:** Nişanlı(KA/ AA), **nişe:** Nişasta(KA/ AA), **nüfus:**Nüfus, kimse, kişi, fert(KA/ AA).

O

oralık: O yer(KA/ AA), **ortancılı:** Ortanca(KM/114)(KA/ AA)

Ö

öcce: Soğan, maydanoz, taze nane, taze sarımsakla yapılan bir tür mücver (KA/AA), **ölbe:** Yuvarlak tahta kutu(KA/AA), **ö:sürük:** Öksürük (KA/KK1).

P

pahıl: Cimri (KA/HA), **payam:** Badem (KA/HA), **pırtı:** Kumaş, elbise (KA/HA), **pic:** I.Ağaç diplerinden çıkan zayıf sürgünler. II. Tırnak diplerinden kalkan et parçası. III. Babası belli olmayan çocuk (KA/ KK3), **piskilet:** Bisiklet (KA/AA), **pissik:** Kedi (KA/AA), **pürçüklü /pürçekli:** Havuç (KA, AA).

R

Rahme: Rahime isminin konuşma dilinde bozulmuş şekli (KA/AA), **resmal:** Anapara, sermaye.(KA/AA) **röh:** Ruh.(KA/AA)

S

sabın: Sabun (KA/HA), **saço:** Ceket(KA/AA), **salınğaç/sallanğaç:** Salıncak (KA/AA), **sarat:** Büyük delikli kalbur(KA/AA), **satıl:** Bakırdan yapılmış bakraç (KA/AA), **sebeh:** Sabah, yarın (KA/AA), **sehen:** Sahan (KA/AA), **sehim:** Hisse, pay(KA/AA), **sekkizen:** Seksen(KA/AA), **selle:** Geniş yayvan kubbeli sepet (KA/AA), **semirsek:** Bir tür kıymalı börek (KA/AA), **seyip:** Başiboş (KA/AA), **seyip:** Başiboş (KA/AA), **sıkım:**Çiğ köftenin avuçla sıkılmış parçası(KA/AA), **sındı:** Makas(KA/AA), **sifteh:** Siftah (KA/AA), **sile:**Bir kabın taşma sınırındaki doluluk(KA/AA), **sinjir/singir:** Siğil (KA/D), **sinsile:** Soy, sop.(KA/AA), **siyeç:** Bağ, bahçe, tarla sınırlarına çekilen çit (KA/AA), **siyeh:** Siyah (KA/AA), **soqum:** Lokma, ağza sığacak yemek parçası (KA/AA), **soğna:** Sonra(KA/AA),**soyqa.** Ölünün üzerinden çıkan giyecek(KA/AA), **söbe:** Oval (KA/AA), **söğülen:** Solucan(KA/KK1), **söhür:** Sahur(KA/AA), **sufat:**Sifat (KA/AA), **summak:**Sumak (KA/AA), **sumsuq:** Yumruk(KA/AA), **suvaq:** Sıva (KA/AA), **südlü /sütlü :**Sütlaç.(KA/KK3), **südük:** Sidik (KA/AA), **süle:** Silah (KA/AA), **sülük:** Su kurdu(KA/AA).

Ş

şahan: Şahin(KA/KK4), **şahra:** Ekin sapı yükü(KA/AA), **şarmuta:** Hafif meşrep kadın (KA/AA), **şarp:** Eşarp (KA/AA), **şelek:** Bir insanın sırtında taşıyacağı kadar odun, çalı, çırpı ot gibi yük(KA/AA), **şemşiye:**Şemsiye (KA/AAK), **şih:**Şeyh(KA/AA), **şihhilmahşi:**Kabak, acur veya patlıcanla yapılan bir tür kıymalı yemek (KA/AA), **şindi:**Şimdi (KA/AA), **şire:** Üzüm suyu. Şekerli su (KA/AA), **şirin:** Tatlı(KA/AA), **şitil:** Fide, sebze ve meyve fidesi (KA/HA), **şaboş:** 1.Beğenme, takdir etme. 1.Düğünde oyundan sonra davulcunun topladığı para (KA/AA), **şo:** Şu (KA/AA), **şora /orak/**

şoralık: Şu yer (KMHA), / **şorba:**Çorba (KA/AA), **şöğbe:**Şube (KA/HA), **şunca:** Şu kadar (KA/AA),

T

taman: Söylenenişi kuvvetlendirmek için “hani ya” anlamında kullanılır (KA/AA), **tandır:** Ekmek pişirmek için topraktan yapılmış duvara gömülü küp şeklinde fırın. II.Eskiden yaygın olarak kullanılan bir ısınma düzeneği (KA/AA), **tanğadanak:** Aniden(KA/KK7), **tanğayaz:**Çok açık, bulutsu, sert, soğuk hava(KA/AA), **teh** K’de *şaşma*, *aşağılama ünlemi*(KA), H’de de *şaşma* , *alay etme anlamında kullanılan bir ünlem* (KK1) **tehne:** Tahin (KA/AA), **tekral:** Tekrar. (KA/HA), **tembeh:** Tembüh (KA/HA), **temsil:** Söz gelişi(KA/AA), **tene:** Tane (KA/HA), **teşt:** Yüksek kenarlı leğen(KA/AA), **teti:** Küçük çocuklar yürütülürken söylenen ünlem (KA/AA), **tevir:** Çeşit, şekil, türlü(KA/AA), **tez:** Çabuk (KA/AA), **teze:** Taze (KA/AA), **tezek:** Yakacak olarak kullanılmak üzere sığır türü hayvanların, saman katarak hazırlanmış tersi (KA/HA), **tike:** Kuşbaşı doğranmış et parçaları (KA/HA), **tiskiyy/tiskit:** Arapça (sıktı)’tan gelme, yıkıl. Konuşma anında veya herhangi bir durum karşısında hoş gitmeyen, beğenilmeyen, tiksinti uyandıran sözler söyleyene karşı, terslenme ünlemi (KA/AAK), **tiyek:** Bir kök üzerindeki üzüm, kavun, karpuz, domates vb(KA/AAK), **tohtur:** Doktor (KA/AAK), **tuspağı:** Kaplumbağa(KA/AAK), **türyak,** Tiryaki.(KA/KK1).

U

uruplağı/uplağı: Bir tahıl ölçüğü(KA/AA).

V

vahıt : Vakit (KM/63; HA), **verep /vereb :** Eğri.(KA/HA), **vilii:** Üzüntü, şaşma bildiren ünlem (KA/AA).

Y

yaban: Bulunulan yerin dışındaki yerler. Bağ, bahçe, tarla gibi ziraat yapılabilen topraklar veya boş ıssız yerler(KA/AA), **yamperi:** Eğri(KA/AA), **yangış /yağniş:** Yanlış(KA/AA), **yasın:** Yatsı(KA/AA), **yazık:** Yazık (KA/HA), **yeddi:** Yedi (KA/AA), **yeğın:** Çok fazla, şiddetli, arzulu; çabuk, hızlı(KA/AA), **yekden:** Birdenbire (KA/KK3), **yeği dünya:** Malta eriği(KA/AA), **yeppizyeni:** Çok yeni(KA/AA), **yirik:** Yarık (KA/AA), **yoğun:** Şişkin, kalın (KA/AA), **yoğarı:**Yukarı (KA/AA), **yüklü:** Hamile (KM/66;AA), **yüz:** Taraf(KM/112; HA/), **yüzzük:** Yüzük (KA/HA).

Z

zemheri: Kışın en soğuk zamanı (KA/HA), **zeyt:** Zeytin yağı (KA/HA), **zılığıt:** Düğün, sünnet, nişan gibi sevinçli anlarda kadınların ellerini ağızlarına götürerek çıkardıkları ritimli avaz (KA/AA), **zibil:** Gübre, çöp (KA/AA), **zifir:** Yağ, et, balık gibi yiyeceklerin bulaşığı(KA/AA), **zonturlu:** Haşmetli, debdebeli, gösterişli, gösterişli, kuvvetli, şatafatlı, şiddetli, yaman (KA/KK4).

3.1.2. Fiillerde Tam Eşdeğerlik:

A

ağnamak: Anlamak (KA/ AA), **ağşamlamak:** Akşam yemeğine kalmak (KA/ KK1).

boğazlamak: Koyun, keçi, dana vb. gibi hayvanları kesmek.(KA/D), **buymak:** Üşümek, donmak.

Ç

(KA/HA), **çalkamak:** I.Yıkamak, çalkalamak. II.Üzmek, heyecanlandırmak, sıkıntı vermek (KA/AA), **çalınmak:** Üzülmek, sıkıntıya düşmek (KA/AA),**çemremek/çemrenmek:** Kolunu veya paçalarını sıvamak, eteğini toplamak, **çınlamak:** Bohçalamak (KA/AA), **çinlemek :** Çınlamak.(KA/KK1).

D

deşirmek: Toplamak (KA/AA), **dıkmak:** Tıkmak, sokmak, koymak, girdirmek (KA/HA), **dikelmek / dikelemek:** Azarlamak, çıkışmak, karşı koymak, karşı gelmek, kafa tutmak, dayatmak (KA/AA), **dişilmek:** Ayağa kalkmak (KA/AA),**dorğamak:** Doğramak (KA/HA).

E

efsmek: Tahılın içindeki yabancı maddeleri ayırmak için tahılın genişçe bir kap içinde havaya doğru silkelmesi işlemi(KA/AA), **eğlemek:** Vakit geçirmek oyalamak(KA/HA), **eğleşmek:** Gecikmek, oyalanmak, vakit geçirmek(KA/AA), **endirmek:** 1.Yüksekten aşağı getirmek 2. Yağmur veya terin boşalması 3. Bağırıp çağırın kişinin kendisinden güçlü bir kişi karşısında sakinleşmesi (KA/AA), **erirmek:** Üşenmek (KA/AA), **eyleşmek:** Gecikmek, oyalanmak, vakit geçirmek (KA/552; HA).

fırlanmak: Dönmek, dolanmak (KA/AA), **geçinmek:** Ölçünlü dildeki anlamları yanında kelimenin her iki ağızda da *ölmek* anlamı tespit edilmiştir (KA/HA), **gencelmek:** Gençleşmek (KA/HA), **gênirmek:** Geçirmek (KA/AA), **gêtmek:** Gitmek (KA/HA), **gêymek:** Giymek (KA/HA), **gocamak:** Yaşlanmak (KA/HA), **görs etmek:** Göstermek (KA/HA), **güleşmek:** Güreşmek (KA/AA).

H

hösmek: Susmak.(KA/AA).

K

kağmak: Kalkmak (KA/AA), **karakmak:** Göz kararması, net görmemek (KA/KK6), **karalmak:** Kararmak, ışığın azalması (KA/AA), **kayerlemek:** Hayvanın tırnağını düzeltmek (KA)/**köyer etmek:** Hayvanın eskimiş nallarını yeni çivilerle çakmak (AA), **kepmek:** Çökmek, yıkılmak.(KA/AA), **kocamak:** İhtiyarlamak (KA/HA), **koğdurmak:** Kovdurmak(KA/HA), **komak:** Koymak.(KA/AA), **kötülenmek:** Zayıflamak.(KA KK1).

M

mavlamak: Miyavlamak.(KA/KK7).

N

nişlemek: Ne yapmak.(KA/AA), **oğraşmak:** Uğraşmak.(KA/AA), **oğunmak :** I. Acı ile kıvrınmak. II. Topaç vb. şeylerin çok hızlı dönmesi.(KA/AA), **oğurlamak:** I. Gizlice çalmak. II.Yolcu etmek.(KA/AA), **öykelenmek:** Öfkelenmek.(KA/KK3), **salmağ:** Yollamak.(KA/KK1), **savulmağ/ savılmağ:** Uzaklaşmak (KA/AA), **siğamak:** Okşamak, sıvazlamak.(KA/AA), **sişirmek :** Hazmetmek (KA/KK2), **sivişmek:** Gizlice gözden kaybolmak.(KA/AA), **şiklemek:** Sivri uçlu bir şeyi bir yere batırmak (KA/AA), **talamak:** Yağma etmek, istila etmek, kaplamak, etrafını sarmak. (KA/AA),

telesimek: Yorulmak, güçsüz kalmak, sıcaktan, yorgunluktan bayılacak gibi olmak (KA/AA), **tergemek:** Terk etmek, ayrılmak, uzaklaşıp gitmek, bırakmak.(KA/KK3), **uttuzmağ/ ütüzmek:** Kumarda yenilmek (KA/AA), **uyarmak:** Uyandırmak (KA/AA), **uylaşmak:** Uygun olanı kabul etmek, uzlaşmak, mutabık kalmak (KA/AA), **yamılmağ:** yassılaştırmak (KA/AA), **yekinmek:** Kalkmak (KA/AA), **yığalamağ:** I.Toplamak, biriktirmek. II. Koleksiyon yapmak (KA/AA), **yıkışmak:** Güreşmek (KA/AA), **yidirmek:** Yedirmek (KA/AA), **yirmek:** Kumaş, der, vb. şeyleri ortadan ikiye ayırmak (KA/AA), **yumağ:** Yıkamak. (KA/AA), **zıypmağ:** Kaymak. (KA/AA).

3.1.3.Kelime Gruplarında eşdeğerlik:

A

alelhesap: hesaba sayarak(KA/D), **ağdarı:** Küçük taneli beyaz darı (KA/ AA), **ağbil:** *akbili seğre de* (AAA): darısı sana da olsun anlamında Kelimenin Kilis ağzında *akpil* şekli de tespit edilmiş; **al basma:** Loğusa kadınlarda görülen bir tür hastalık (KA/AA), **alâ güzel:** Söz arasına girdirilen anlatıma güzellik ve kuvvet katan kalıplaşmış söz. *Sebehten kağor anasına iki tene tandır ekmeği koyor alâ güzel, arasına yağ koyor*(KM/285), *alâ güzel yimeği bişiriyor.*(KK3), **Allahisen:** Allah'ını seversen anlamında Hatay ağzında söz akışında rica, istek cümlelerinin başında oldukça sık olarak kullanılan bir kalıplaşmış ifadedir. Kilis Ağzında da görülmektedir (KA/AA), **alt yanı:** İşin önemsizliğini anlatmak için kullanılan söz (KA/AA), **altbaş:** Arazi vb. yerlerin aşağı tarafı (KA/AA), **arının çatı:** Alnın ortası(KA/AA). **arisili:** Tertemiz (KA/D), **ayriseçi:** Ayırmak.(KA/HA).

B

başa kağmak: Sitem etmek(KA / D), **belediye çavışı:** Belediye zabıta memuru (KA//D), **benen yanı:** Benim hakkımda. Her iki ağızda da / (İsim + DAn yanı) kalıbı ile bir şey hakkında anlamı ile kullanılmaktadır. Örnek *Bizden yanı bir şey söyledi mi?*(KA/D), **ben beşe:** Kendi kendime(KA/AA), **beribenzer:** Eş, emsal, benzer (KA/HA).

Ç

çağlık bağlık: Çağlık ((KA/HA).

D

dal d....k: Çırlıçıplak, anadan doğma.(KA/AA), **denişik etmek:** Kız kardeşinin evlendiği kişinin kız kardeşi ile evlenmek (KA/HA), **diñgil diñgil etmek:**Yerinde durmamak (KA//D), **dizin dizin yürümek:** Dizi üstünde gitmek (KA//HA), **don yumağ:** Çamaşır yıkamak (KA/D), **düzayak:** İçinde merdiven olmayan ev.(KA/D), **düzülü koşulu:** Her şeyi yerli yerine konulmuş, hazırlanmış.(KA/D).

E

ekmek aşı: Kurumuş ekmeğe, soğan ve domatesle yapılan bir tür yemek (KA/D), **eksik etek/ eksiğetek:** Kadın , kız (KA/AA), **él éyisi/ él éyyisi:** Yakınlarına yararı olmayan kimse(KA/AA), **enikli kapı:** İçinde küçük kapı olan büyük kapı.(KA/AA), **'erzi kırık:** İffetsiz, namussuz.(e açık e olabilir) (KA/AA), **ev girimi:** Yazın sonlarına doğru kış olmadan soğukların yaklaşacağı zamanlar. Bahçelerde, bağlarda çalışanların evlerine dönme mevsimi.(KA/AA).

F

faķıbeyni: Yoğurt ve pekmez veya şekerle yapılan bir tür tatlı(KA/AA)
fırdolayı: Çepeçevre.(KA/D), **fıstıkılabıt:** Yer fıstığı.(KA/AA).

G

göğnü geçmek: Uykusu gelmek (KA/AA), **göğnü istemek:** Canı istemek (KA/AA),**göğnü olmak:** Rız olmak(KA/AA), **göynü yok:** Gönülsüz, isteksiz (KA/AA), **göresi gelmek:** görmeyi arzu etmek.- Asl gel- şeklindeki bu kalıp her iki ağızda da bir şeyi arzu etmek anlamında kullanılmaktadır (KA/AA), **g.tün g.tün:** Ayağa kalkmadan ilerlemek (KA/HA), **göynü istemek →göğnü istemek** (KA/D).

H

hecab etmek: Utanmak (KA/D), **häyti** kesilmek: Kuvveti, cesareti, dermanı kalmamak(KA/AA), **hıcıl olmak:** (a.hacel) Utanmak, mahcup olmak (KA/AA), **hış olmak:** Çok yorulmak, bitkin hale gelmek.(KA/D), **hökmetmek:** Hükmetmek.(KA/HA), **hösküt olmak:** Susmak (KA/AA).

I

istifil olmak: Bildiği gibi davranmak, “ne halin varsa gör, bildiğin gibi yap” anlamında söylenen bir söz(KA/AA).

İ

it dirseği: Arpacık.(KA/AA).

K

ķapı şakşakısı: Kapı tokmağı.(KA) / **ķapı şakşakı** (AA), **ķatık etmek:** Ekmekle yenen, zeytin, peynir, helva gibi yiyecekleri azar azar yemek (KA/D), **ķırık ķudama:** Kırık leblebi (KA/D), **ķirtçala:** Bir tür beddua.(KA/AA), **ķörrol:** Kör ol!Sözle veya başka yolla yanlış yapan birilerine hakaret edercesine dikkatli olmasını ikaz için söylenen söz.(KA/D), **ķuşluk mehalı:** Sabah ile öğle arası.(KA/D), **ķuzzulkurt:** Bir tür beddua(KA/AA),

M

mabal atmak : Ant içirmek.(KA/D), **maytap geçmek:** Alay etmek.(KA/D), **mısır darısı:** Mısır.(KA/D), **mübarekiye gitmek:**Tebrik etmek için gitmek (KA/D).

O

o'ģeder: O kadar.(KA/HA), **onunuçun:** Onun için.(KA/ HA).

Ö

öççe tavası: Dibi özel olarak beş-altı öççe alacak büyüklükte daire şeklinde çukurlaştırılmış kızartma tavası.(KA/AA).

S

sapısilik: Kişiliksiz, kendini bilmez, terbiyesiz (KA/AA), **satı bazar:** Satıcının alışverişi (KA/D), **sebeh bazarı:** Sabahları kurulan pazar.(KA/D), **sefil olmak:** Zahmet çekmek, rahatsız olmak, eziyet çekmek (KA/D), **sirli sitirli:** Kimsenin niteliklerini göremeyeceği kadar kapalı (KA/D), **söyüp saymak:** Sövme (KA/AA).

Ş

şamıdut: Karadut (KA/AA).

T

tandır kürsüsü: Isınma aracı olarak kullanılan tandırın iskeletini oluşturan dört ayaklı, kare biçimli, bir sehpayı andıran, tahtadan yapılmış bir nesne (KA/AA),
tostoparlak: Yusuvarlak (KA/D).

U

umsuruğ olmak: Özlenilen, çok arzulanan bir şeyin ele geçmemesinden dolayı lohusada memede, erkekte üreme organında oluşan şişlik ve ağrı (KA/AA).

Y

yannayak: Yalınayak (KA/D), **yel girmek :** Vücutta romatizma ağrısı olması (KA/D), **yeni yetme :**Çocukluktan ergenliğe geçmiş.(KA)/ yengi yetme (AA),
yırağola: Kötülükler senden uzak olsun anlamında bir dua (KA/AA).

Z

zardan zordan: Zorla.(KA/D).

3.2.Yalancı Eşdeğerlik Gösteren Kelimeler:

Yalancı eş değer; aynı dilin iki lehçesi arasında anlam kaymasına uğramış, ortak yapıdaş kelimeler demektir. Bu terim yerine *sahte karşılıklar, sözde denkteşler* gibi terimler de kullanılabilir (Resulov, 1995:916).

Bu araştırmada *yalancı eşdeğerlik* terimi lehçeler arası farklılık gösteren kelimeler için değil, aynı yazı dilinin ağızları arasında farklılık gösteren kelimeleri kastetmek için kullanılmıştır.

Yalancı eşdeğerlik, ortak söz varlığı ve yapı ortaklıkları bulunan lehçelerde yalnızca kelimelerde değil; eklerde, seslerde ve kelime gruplarında da görülmektedir (Alkan, 2012, 672).

Resulov yalancı eş değeriği üçe ayırmaktadır:

1. Eş adlı (homonim, sestesh) kelimeler: Bunların köken ve anlam bakımından hiçbir

bağlantısı yoktur (gar, çelik, katık, aktarmak vb.).

2. Hem eş adlı olan hem de kökenleri ortak olan ve hiçbir anlamı örtüşmeyen kelimeler:

Bunların özelliği farklı kavramları anlatmalarındır (hala, baba, derslik vb.).

3. Hem eş adlı hem de kökenleri ortak olan, anlamlarından biri veya bir kaç her iki dilde örtüşen fakat bu dillerden birinde farklı anlamda kullanılan kelimeler (kapı, kalp vb.) (Resulov, 1995: 917).

3.1.1.İsimlerde Yalancı Eşdeğerlik

3.1.1.1. Söylenişi Aynı Anlamı Farklı Olan İsimler:

A

akid: H'de hamur tatlılarına konan şekerle yapılmış şerbet anlamında kullanılan bu kelime K'de *pekmezin kaynatılarak koyu bir kıvama gelmesi ve bir tür ağda* anlamında kullanılmaktadır.(KA/AA)

B

battal:Kilis Ağzında *battalık* sözü alışverişte durgunluk anlamında iken Hatay Ağzında özellikle Antakya'da battal, fırında ateşin harlı olmadığı bölüm,

yiyecekler bu bölümde ağır ve güzel pişer.(KA/AA); **belluriye** : Bir tür rengi açık olarak yapılan tatlı (KA); **belluriye**: Beyaz renkli, fıstıklı tel kadayıf(AA); **bendek.**: Hatay ağzında *demetlerin birleşiminden oluşan büyük demet*, anlamında iken, Kilis Ağzında *büyük yük çuvalı* anlamında kullanılmaktadır (KA/AA).

Ç

çanak: K'de *toprakta yapılmış kap* anlamında, H'de ise *tabak* "anlamında kullanılıyor(KA/AA); **çepel**: H'de *kötü, pis, bulaşık* anlamında insanlar için de kullanılabilen bir sıfat iken K'de *hırsızlık* anlamında kullanılmaktadır (KA/AA); **çomruk**: H'de yalnızca diken anlamında olan bu kelime K'de *odun kırılırken kopan küçük parçalar; tomruk ve çok eskimiş süpürge* anlamlarında kullanılmaktadır. **çor** kelimesi H'de yalnız *öksürük ve boğmaca* hastalığı anlamında kullanılırken K'de daha genel anlamda *dert, keder, hastalık, yara; salgın hastalıklara genel olarak verilen ad* anlamındadır(KA/AA).

G

güveyi: H'de *damat* anlamındaki kelime, K'de ise *konuk, gelip geçici, kalıcı olmayan* anlamında kullanılmaktadır (KA/AA).

H

haşıl: K'de *el tezgâhlarında dokunacak olan ipliklerin düzgün çıkması için, kepekli un sıcak su ile pişirilerek bulamaç haline getirilen kelep ipliklerin batırıldığı sıvı yada çirşli su* iken H'de *I.:İyi pişmemiş yağsız yemek. II. Buğdayı kırıp haşlamakla yapılan kola gibi yapıştırıcı olarak kullanılan bir bulamaç* anlamındadır (KA/AA); **havır** K'de *işlenmiş oğlak derisi*, H'de *I. Yemeni ve konçlu köylü çizmesinin (edik) yapıldığı kırmızı deri. II. Ayakkabı imalâtında, ayağın üst kısmına gelen deriye astar olarak yapıştırılan, koyun derisinden yapılmış beyaz ve yumuşak parça* anlamındadır (KA/AA).

K

kürrüş H'de *at, eşek yavrusu; tay, sığa* anlamında kullanılan kelime K'de daha dar anlamda *sığa ve taylara seslenmek için kullanılan ünlem* anlamındadır (KA/AA); **küşüm** H'de *kuşku, işkil* anlamında, K'de ise *bir kimseyi rahatsız etmemek arzusu ve bu arzudan dolayı çekinmek, utanmak, sıkılmak* anlamındadır (KA/AA).

M

müşebbek K'de *kafesli, duvara gömme dolap* anlamındaki bu Arapça kelime H'de *malzemesi lokma malzemesinin aynı olan fakat yağa helezon ya da simit şeklinde dökülüp kızartılmak suretiyle hazırlanan bir tür tatlı çeşidi* anlamındadır (KA/AA).

O

oğulluk:Üvey oğul (KA), üvey çocuk (AA); **oruç**: K'de *dövülmüş et, bulgur, soğan, sarımsak, kırmızı biber, karabiber, nane vb. baharatlarla yapılarak kebab şiş ile közde pişirilen yiyecek* olarak bir tür kebab iken H'de *içli köfte* anlamındadır (KA/AA).

S

sıyırğı :K'de *kar küremekte kullanılan büyük tahta kürek* anlamında iken pek fazla kar kültürü olmayan Hatay'da *gübre atmaya yarayan büyük kürek* anlamında kullanılmaktadır, temel anlam aynı olmakla beraber kullanım yerleri farklı olduğu için yalancı eş değerli kelime olarak kabul edilmiştir (KA/AA).

T

taşkala: K'de *işi gürültüye getirmek; ivmek, telaşlanmak* anlamında kullanılırken, H'de *ciddi olmayan şey, şaka, alay, matrak, gırgır* gibi daha farklı bir anlamda kullanılmaktadır (KA/AA).

Z

zıkil: K'de *kaygan, cilalı, parlak nesne* anlamında verilmiş olan bu kelime için AA'da *düz buruşuksuz* anlamı verilmiş, ancak Hatay'da yapılan derlemelerde kelimenin *yağlı kir* anlamı da tespit edilmiştir (KK2).

3.1.1.2. Söylenişi Aynı, Anlamlarından Biri Aynı Olan İsimler:

Taranan kaynaklarda Hatay ağzı ve Kilis ağzında, "söylenişi aynı, anlamlarından biri aynı" olan isimler de tespit edilmiştir. Bu isimlerin sayıları çok fazla değildir.

C

curun: *Taştan, mermerden yapılmış hamam kurnası* anlamıyla her iki ağızda kullanılan kelimenin, K'de bu anlamı yanında *taş, beton, tahta gibi malzemelerle yapılmış olan içerisinde ayakla çiğneyerek üzüm ezilen ön tarafında küçük bir de oluğu olan kap*, anlamı da vardır (KA/AA).

E

eşşek : K'de "1. Elma, armut gibi meyvelerin yenildikten sonra kalan çekirdekli kısmı. 2. Ceviz içinin ortasında bulunan ve içi ikiye ayıran sert madde. 3. Eşek. 4. Marangozların, demircileri kullandığı dört ayaklı merdiven. 5.Telli sazlarda üzerine telin bindiği ağaç köprü." H'de ise **/eşşek/** kelimesinin, *tahtadan yapılmış üzerine bir şey koymaya yarayan destek, eskiden köylerde tahtadan yapılmış basit karyola anlamı yanında K'deki Telli sazlarda üzerine telin bindiği ağaç köprü* anlamı da vardır (KA/AA).

F

farfarı: I.(K, H) Delişmen, deli dolu kişi.II (HA) Yaban ördeklerinin sürüler halinde gelip geçmesi (KA/AA).**fırfır**: I. (K, H) Topaç. II (K) Rüzgar gülü (KA/AA), **fıtır/ fıtır ekmeği** H'de Hıristiyan ve Yahudilerin özel gününde pişirilen mayasız ekmek(AA), K'de ise mayasız ekmek ve Yahudilerin özel günü anlamındadır (KA).

H

hışhış: (K) Bebeklerin oynadığı salladıkça "hışhış" diye ses çıkaran bir oyuncak; (H) I. Bebeklerin oynadığı salladıkça "hışhış" diye ses çıkaran bir oyuncak II. Aptal, salak kimse. III. Kadınların kullandığı süs eşyası, mücevher (KA/AA).

K

kanne : (K) İdare lambası ; (H) 1. Şişe. 2. Lambanın haznesi (KA/AA).

3.1.1.3. Söylenişi de Anlamı da Farklı İsimler:

Hatay ağızı ve Kilis ağızında bazı isimlerin zaman içerisinde hem anlamında hem söylenişinde farklılıklar olduğu görülmektedir.

F

fisfis: H'de I Küçük idare lambası. II. Ufak yapılı bir tür kuş, çalığışu (AA), K'de ise **fisfise:** Küçük sivilce(KA).

H

hâl: H'de *çikolatanın sarılı olduğu kağıt, alüminyum folyo* (AA) iken, K'de **hel** şekli / *Gelin süsü. II. Çok ince ve renkli parlak kâğıt* (KA) anlamındadır.

M

melester: H'de *minder yüzü, yatak ve yorgan astarı* (AA) anlamında kullanılırken, K'de kelimenin *meles* şekli *pamuklu bez* (KA) anlamında kullanılmaktadır.

S

süpha : H'de *düğün sabahı kadınların yaptığı tören* (Öztürk, 2009a; 453) anlamında, K'de ise **süphe** *düğünden bir önceki gün* (KA) anlamındadır.

3.1.2.Fiillerde Yalancı Eşdeğerlik:

3.1.2.1. Söylenişi Aynı, Anlamı Farklı Olan Fiiller:

B

bay olmak: K'de *zenginleşmek* anlamında iken, Antakya'da *çok sevinmek, çok mutlu olmak* anlamında kullanılmaktadır(KA/KK1).

Ç

çöğelemek: H'de *çocuğun yeni ayakta durmaya başlaması* anlamında iken, K'de "**çöğelenmek**" şeklinde dönüşüsü *yılanın yukarıya doğru yay çizerek kalkması* anlamında kullanılmaktadır. Her iki kullanımda *yukarıya doğru kalkmak ve o şekilde durmaya çalışmak* gibi bir temel anlam olduğu düşünülebilir. Ayrıca K'de **çöye çöye** yeni yürümeye çalışan bebekleri güçlendirmek için söylenen bir sözdür (KA/AA).

E

elleşmek: H'de *dokunmak, müdahale etmek* anlamında, K'de ise *tokalaşmak, iki kişinin ellerini birleştirerek bir çuval veya benzer şeyleri birlikte taşıması; el şakası yapmak* anlamlarında kullanıldığı görülmektedir (KA/AA); **emişmek:** K'de *süt kardeş olmak* (KA) , H'de 1. *Su ile karıştırılan un, toprak, alçı gibi maddelerin iyice kaynaşması. 2. Birleşmek, kaynaşmak* (AA).

H

huyulanmak: K'de I. *Gıcıklanmak. II. Birinin yapacağı kötü hareketleri önceden hissetmek. III. Hayvanların ürkmesi* anlamlarında iken H'de I. *kızmak, sinirlenmek. II. azarlamak* anlamlarında kullanılmaktadır (KA/AA).

S

siymek:K'de *kedi ve köpeğin kesik kesik işemesi* anlamında, H'de ise *yağmur vb. ince ince akması* anlamındadır (KA/AA).

Ş

şakımaç: H'de *parlamak*. anlamında kullanılan bu kelime K'de oldukça farklı anlamlarda kullanılmaktadır, *ezgili ses çıkarmak*. II. *Tomurcuk vermek, bol ve kokulu, renkli çiçek açmak, güzel görünmek*(KA/AA).

Z

zavırlamaç: K'de *gözdağı vermek, bağırıp çağırmak* (KA), H'de *paylamak, çıkışmak* (AA).

3.1.2.2. Söylenişi Aynı, Anlamlarından Biri Aynı Fiiller:

D

depmek: K'de *üzerine basarak tıka basa doldurmak*.2.*Ateşli silahların geriye vurması*.3. *Kat etmek*. 4. *Yaranın azması*; H'de ise *bir şeyi basa basa doldurmak* anlamı K'deki ile aynıdır. Fakat H'deki *tekme atmak* anlamına K'de rastlanmamaktadır (KA/AA).

H

havaksımaç: K'de I. *Açık bırakılan yaranın kızarması, şişmesi*. II. *Yemeğin bozulmaya yüz tutması*; H'de ise, I *Kahve, leblebi gibi kuru yiyecek maddelerinin uzun süre bekletilmeleri sebebiyle tazeliklerini yitirmesi*. II. *Yemeğin bozulmaya yüz tutması* (KA/AA).

3.1.2.3. Söylenişi de Anlamı da Farklı Fiiller:

B

bartıllamaç: K'de *rüşvet vermek* (KA), H'de ise **bettillemek** söylenişi ile *kötülemek, iftira atmak* (KK4) anlamındadır.

Sonuç

Antakya ve Kilis 1516 yılında Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Osmanlı yönetiminde Antakya ve Kilis, Halep eyaletine bağlı birer sancak ve bu sancakların merkezleri idiler. Bugün çeşitli siyasi etkenlerle iki ayrı vilayet olan Hatay ve Kilis kültürünün ortak yönlerinin izleri Kilis ve Hatay ağızlarında görülmektedir. Özellikle de Hatay'ın Antakya, Altınözü, Yayladağı ve Samandağ bölgelerinde ana dili Türkçe olanların ağızı ile Kilis ağızı arasındaki benzerlikler dikkati çekmektedir. Bu çalışmada tespit edilebilen benzerlikleri ses bilgisi ve şekil bilgisi olarak iki başlıkta toplanabilir.

Ses bilgisi açısından iki ağızda oldukça fazla benzer özellikler görülmektedir. Bunlardan en belirgin ortak özellikler şöyle özetlenebilir:

1.Ön ses *ç*-nin çoğunlukla korunması 2. Ön seste *b*-> *p*- değişmesi(*bakla* > *pakla*) 3.Ünlü genişlemesi (*hudut* > *hödüt*, *hücre* > *höcre*, *hüküm* > *höküm*) 4.Asli geniş ünlüleri koruyan kelimelerin bulunması :*yokarı, güzel, yürü-* (bkz. 1.1.5.) 5. açık *e(ə)* ve kapalı *e(é)* seslerinin varlığı. 6. Ünsüz ikizleşmesi 7.Ünsüz göçüşmesi, 8. Alıntı kelimelerdeki uzun ünlülerin çoğunlukla kısalması. Bunlar ve bunlar gibi birçok ortak ses özelliğinin her iki ağızda da hemen hemen aynı kelimelerde görülmesi iki ağızın birbirine ne kadar yakın olduğunu göstermektedir.

Şekil bilgisi açısından en dikkat çeken özellikler de şu noktalarda toplanabilir: 1.Şimdiki zaman kipinde *-o-* sesinin korunması 2. Gelecek zaman kipinde *-lcl /-UcU* ekinin kullanılması.3. Geniş zaman çekiminde iyelik kökenli şahıs ekinin hem zamanı

hem şahsı karşılaması. **4.** *ben/sen* zamirlerinin yönelmeli hâlinde zamirlerin kök değiştirmemiş şekillerinin de kullanılıyor olması. **5.** *kendi* zamirinin ünlü ve ünsüz düşmesi sonucunda *keni/geni, kene / gene, kende/gende, kenden/genden* şeklinde kullanılması **6.** *gibi* edatının *kimi* gibi şeklinin görülmesi en çok dikkat çeken ortak özelliklerdendir. Taranan eserlerde tam eşdeğerlik gösteren 500'ün üzerinde kelime tespit edilmiş, yalancı eşdeğerlik gösteren de 41 kelime tespit edilmiştir. Sonuç olarak Kilis ağzı ve Hatay ağzı tarihten gelen kültür ortaklığının izlerini bugün hâlâ taşımaktadır. Karşılaştırmalı ağız araştırmaları konusunda yapılacak çalışmaların artmasıyla ortak özellikler taşıyan başka ağız bölgeleri de ortaya çıkarılacaktır.

Kısaltmalar:

A.Taranan Eserler:

KA: Kilis Ağzı ve Şiirleri ile Karacaoğlan'ın Kilisliliği

AA: Antakya Ağzı Sözlüğü

KM: Kilis Masalları

HA: Hatay Ağzı

B. Yararlanılan Eserler ve Diğer Kısaltmalar:

a : Arapça.

DLTD : Divân-ı Lügâti't-Türk Dizini.

EAT: Eski Anadolu Türkçesi

ET : Eski Türkçe.

f : Farsça.

fr. : Fransızca

H: Hatay Ağzı

İt.: İtalyanca

K: Kilis Ağzı

r: Rumca

TTÖD : Türkiye Türkçesi Ölçünlü Dil

C. Kaynak Kişiler:

KK 1: Fethiye Öztürk (Ev hanımı, 84 yaşında, okuma yazma bilmiyor.)

KK 2 :Mehmet Akın (Terzi, 52 yaşında, lise mezunu)

KK 3 : Gülfidan Kosi (Emekli öğretmen, 56 yaşında, üniversite mezunu)

KK 4: Kemal Kuran (Emekli öğretim görevlisi, 67 yaşında, üniversite mezunu)

KK 5: Ahmet Saitoğlu (Ehliyet kursunda usta öğretici, 47 yaşında, ilkokul mezunu)

KK 6: Ömer Bilgin (Öğretmen, 31 yaşında, üniversite mezunu)

KK 7: Giray Özdemir (Hemşire, 43 yaşında, lise mezunu)

D. Kullanılan İşaretler

â: Alıntı kelimelerde aslında uzunken kısaltmış /a/

- ə : Açık /e/
ğ: Ötümlü- süreksiz- art damak ünsüzü
ğ̇ : Erimekte olan /ğ/
ḣ : Ötümsüz- süreklileşmiş- gırtlak ünsüzü
k̇ : Ötümsüz- süreksiz- art damak ünsüzü
η : Nazal /n/
é : Kapalı /e/
T: Yarı ötümlü /t/-/d/ arası ünsüz

Kaynakça

A. Taranan Eserler:

- Elhan, F. (2004). *Kilis Ağzı ve Şiirleriyle Karacaoğlan'ın Kilisliliği*. İstanbul.Kilis Vakfı Kültür Eserleri No: 3.
Nakip, B. (2004), *Antakya Ağzı(Dilbilgisi ve Sözlük)*. Antakya: Hatay Folklor Araştırmaları Derneği Yayın No:31.
Doğramacioğlu, H. (2002). *Kilis Masalları (Derleme ve İnceleme)* Gaziantep: Kilis Kültür Derneği.
Öztürk, J. (2009). *Hatay Ağzı*. Adana. Karahan Kitabevi.

B. Yararlanılan Kaynaklar:

- Alkan, H. (2012).“Lehçeler Arası Aktarmalarda Yalancı Eş Değerler Sorunu (Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi-Yeni Uygur Türkçesi Fiil Örneği)”. *Turkish Studies - 7/4*, 671-688.
Arslan, H. (2010). “Kilis Ağzında Dönüşlülük Zamiri”. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.(http://sbe.gantep.edu.tr) 2010/ 9(2), 345 -356.
Devellioğlu, F.(2012). *Osmanlıca- Türkçe Lügat* . Ankara. Aydın Yayınevi.
Eker,S (2005). *Çağdaş Türk Dili*.Ankara.Grafiker Yayınları, 299-317.
Ercilasun, A. B. (1999). *Kars İli Ağzları*. Ankara. TDK Yayınları, 58-59.
Eren, H.(1999) *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*.Ankara: Bizim Büro Basım Evi.
Ergin, Muharrem (1972). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul. Edebiyat Fakültesi Yay.
Gabain, A.M. (1988). *Eski Türkçenin Grameri*(Çeviren M.Akalın).Ankara. Türk Dil Kurumu Yayınları.
Gökhan, İ. (2010). “Memlûkler Döneminde Antakya (1268-1516)”. *Hatay Araştırmaları-1*.Antakya.Antakya Belediyesi Yayınları
Gülensoy, T.(2007). *Köken Bilgisi Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
Gündüz,A. ve Kaya,S. (2011). “Hatay Tarihi”. *Hatay İl Yıllığı 2011*. Hatay Valiliği.
Güneş, B. (2012). “Karşılaştırmalı Ağız Araştırmalarının Önemi ve Türkiye’deki Karşılaştırmalı Ağız İncelemeleri Üzerine Bir Deneme”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. Sayı: 1/4, 20-44.
Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Ses Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
Karahan, L. (1996). *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

- Korkmaz, Z. (1958). "Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- (1994). *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Öztürk, J. (2009)a. *Hatay Ağızı*. Adana: Karahan Kitabevi.
- (2009)b. "Yönelme Hâli Üzerine Gelen +CA Ekinin Hatay Ağızındaki Kullanımları". *II. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı*, *Türk Dil Kurumu ve Kafkas Üniversitesi Rektörlüğü İş Birliğiyle 21-23 Mayıs 2009*.
- (2011) . "Antakya Ağızında Kargışlar". *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri*.
- (2013).Antakya Ağızında Alkışlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 1-19.
- Resulov A. (1995). "Akraba Diller ve "Yalancı Eş Değerler" Sorunu". *Türk Dili*, 524, 916-924.
- Tanç, M.(2007). Osmaniye Ağızında Kullanılan Fiilden Ad Türeten –gel Eki Üzerine. *Turkish Studies*, 2, 611-616.
- Tekin, M. (2000). *Hatay Tarihi*. Antakya.....Yayınları
- Türkçe Sözlük (2011). Ankara: *Türk Dil Kurumu Yayınları*.
- Uçar, E ve M. L. Yener (2012). "Eski Türkçede İlk Hecedeki Yuvarlak Ünlüler Meselesi ve Dîvānu Lugāt-İt Türk". *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 2, 102-112
- Uğurlu, M. (2004). Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği, *bilig*, 29-40.